

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښتو

شپږم ټولگی

سورې اړه
منعه دی.

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ټیونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز مهمیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښتو

شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ.ش.

الف

د کتاب د تالیف، څېړني او تدقيق کمیټي

لیکواله:

– د مؤلف مرستیاله فروزان خاموش د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ غړي. **تایید او مطالعه:**

ملي شورا

د ولسي او مشرانو جرګو د دیني چارو، پوهني او لوړو زده کړو د کمیسیونونو غړي.

د څېړني او تدقيق کمیټي

کابل پوهنتون

– پوهندوی محمد رفیق رفیق د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو دیپارټمنټ استاد.

علمو اکاډمي

– سر څېړونکی عبدالواجد واجد د افغانستان د علومو د اکاډمي د ژبو او ادبیاتو د مرکز رئیس.

د پوهني وزارت

۱. د سر مؤلف مرستیال سید محمود کارګر د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ علمي او مسلکي غړی او د دې کتاب ایډیټ کورنګی.

۲. د سر مؤلف مرستیال امین الله ټولند د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ امر.

۳. د مؤلف مرستیال محمد عزیز تحریک د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو د دیپارټمنټ علمي او مسلکي غړی.

۴. د مؤلف مرستیال محمد سهراب دیدار د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ غړی. محمد عزیز حسین خیل د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ غړی.

۵. سیف الرحمن آشنا د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ اډیټور. ۶. پلوشه د عاشقان او عارفان د لیسې ښوونکي. ۷. انځورګران: تفیسه پوپلوی، او محمد غالب الله یار.

د محصلینو، دیني، فرهنگي او سیاسي برخو د څېړني او کره کتبي کمیټي:

– ډاکټر عطاء الله واحمدیار د پوهني وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.

– دوکتور محمد یوسف نیازی د پوهني وزارت سلاکار.

د څېړني او تدقيق د څارني کمیټه:

– دوکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزني او د ساینس مرکز معین

– دوکتور شېر علي ظریفني د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

– د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس **کمپوز او ډیزاین:**

نصرالدین (ناصر) او حمید الله (غفاري)

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل خلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زره وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهني د وزير پينام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رښنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د انحصار د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زياتې شوي دي. د زده کړې په بهر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه گرځېدلي ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهني د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رښده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤليت لري.

د پوهني وزارت تل زيار کاري چې د پوهني تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رښده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لاسه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې بې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملگرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تلوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې بې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

د کتاب فهرست

مخزنه	عنوان	شمېرې
۱	حمد	۱
۳	پوهنه	۲
۵	خان وېرته ^۱	۳
۷	غږونه	۴
۹	آريايان	۵
۱۱	کتاب خټکه منځ ته راغی؟	۶
۱۱	حضرت علي کرم الله وجهه	۷
۱۵	کلمه او دهغي ډولونه	۸
۱۷	د خپلواکو کلمو ډولونه	۹
۱۹	امير کروړ	۱۰
۲۱	مثل څه ته وايي؟	۱۱
۲۳	د پټې خزانې ليکوال	۱۲
۲۵	مطالعه	۱۳
۲۷	نا خپلواکي کلمې	۱۴
۲۹	د لقمان حکيم نصيحتونه	۱۵
۳۱	وزیر محمد اکبر خان	۱۶
۳۳	د شاعر ډالۍ	۱۷
۳۵	تاريخي يا ونډونه	۱۸
۳۷	د افغانستان طبيعي زېرمې	۱۹
۳۹	خوشحال خان خټک ته ^۱	۲۰
۴۱	ستايتوم (صفت)	۲۱
۴۳	قيمتي ډبرې	۲۲

۴۵	کمپيوٽر	۲۳
۴۷	ضميرونه	۲۴
۴۹	لښمۍ	۲۵
۵۱	د آيوډين روغتيايي ارزښت	۲۶
۵۲	شمير نوم (عدد)	۲۷
۵۵	مېرمن زېښه	۲۸
۵۷	د پېنسل اختراع	۲۹
۵۹	قيدونه	۳۰
۶۱	زلزله	۳۱
۶۳	رحمان يا با	۳۲
۶۵	فعل او دهغه ډولونه	۳۳
۶۷	د بشر لوی خدمتگار	۳۴
۶۹	بېټه نېکه	۳۵
۷۱	د فعل ريښه	۳۶
۷۳	کوچنيان	۳۷
۷۵	د غوږونو ساتنه	۳۸
۷۷	ملي يووالي	۳۹
۷۹	د تېر مهال فعلونه	۴۰
۸۱	د نشه يي توکو اغېزې	۴۱
۸۳	په ځمکه کې بدلونونه	۴۲
۸۵	فعل دېني او شکل له مخې	۴۳
۸۷	کار وکړئ سوال مه کوئ!	۴۴
۸۹	څيرک سواکړ	۴۵
۹۱	بشر دوستي	۴۶
۹۳	د وطن ترانه	۴۷

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ لومړی لوست

حمد

- مورخې:**
۱. د پاک الله (جل جلاله) پېژندنه.
  ۲. د الله (جل جلاله) د نبې پېژندنې له پاره د دیني تعلیماتو زده کړه او لوستل.
  ۳. د شعر او بیتونو لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. مورچا پیدا کړي یو؟
۲. پاک الله (جل جلاله) پرته له مورچه نور څه شیان پیدا کړي دي؟
۳. مورچد الله (جل جلاله) د صفاتو، قدرتونو او نبې پېژندنې له پاره ښایي څه وکړو؟

پاک الله (جل جلاله) ته ۱

- زه مدد غواړم له تانه ای یوه خدايه احده
که مدد دي راسره وي چاره نه شي زما بده
زه عاجز مری د ستایم تا به ستایم ستا په فضل
ستا ثنا صفت به وایم خو زه توان لرم بې حده
ستا ثنا ده تر حد تیره د بیابان تر شگو ډیره
هسي څوک دي چې خبر شي د دي شگو له عدده
دا شامت زموږه خپل دی چې مو کار هسي مشکل دی
گڼه ته څه هسي نه یې چې خپل ورتړي له زده
د خوشحال ویل اومه دي لایق ستا د صفت نه دی
ستا په فضل به پخپري دا اومه ویل احده

خوشحال خان خټک

نوي لغتونه:	احد- يو (واحد)
مدد - مرسته	چار- کار
شامت- بد مرغي	اوښه- خام
ستايم- ستاينه کوم	مړينی- غلام

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې شعر ولولي.
۲. د الله (جل جلاله) د قدرتونو او صفاتو په هکله دې خبرې وکړي.
۳. زده کوونکي دې په گروپونو باندې وويشي او هر گروپ دې له يو بل سره د مشورې په توگه د خدای (جل جلاله) په صفاتو او قدرتونو باندې خبرې وکړي، او بيا دې له هر گروپ څخه يو تن خپلې خبرې نورو ته ووايي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې د شعر بيتونه ولولي او هغه دې معنا کړي.
  ۲. په دوه کسيزه توگه دې د شعر د املا په توگه يو بل ته ووايي او ودې ليکي.
  ۳. په وار سره دې د ټولگي مخې ته راشي او په مېز باندې ايښودل شوي کارتونه چې د الله (جل جلاله) نومونه او صفونه په کې ليکل شوي واخلي. هر يو زده کوونکي دې د خپل کارت کلمه په تخته وليکي او هغې ته دې يوه جمله جوړه کړي.
- د مثال په توگه: په کارت کې (رحم) هېڅوک د خدای (جل جلاله) له رحم څخه بې نضيبه نه دي.

ارزونه:

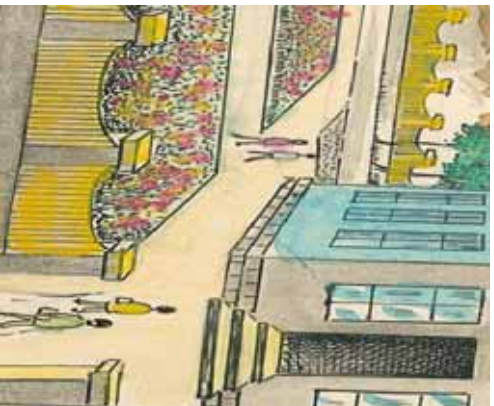
۱. زده کوونکي شعر لوستلی او په مطلب يې پوهېدلی شي؟
۲. د شعر هر يو بيت لوستلی او توضیح کولی شي؟
۳. د الاتدې کلمې په تورو اړولی شي؟
(احد، ستايم، فضل، شامت، اومه)

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې له خپلو کورنيو سره د الله (جل جلاله) د قدرتونو او صفاتو په هکله مشورې وکړي. د هغو له ويناو څخه دې پنځو صفتونو ته جملې جوړې او په کتابچو کې دې وليکي.

دوهم لوست

پوهنه

مورخې:

۱. زده کوونکي د پوهني په معنا او مفهوم باندې وپوهېږي.
۲. د پوهني په ارزښت باندې وپوهېږي.
۳. متن سم ولولي او وني ليکي.

هڅوونکي پوښتني:

۱. تاسو پوهېږئ چې پوهنه څه معنا لري؟
۲. مور و لي د رس و ايو او دا موضوع له پوهني سره څه اړيکي لري؟
۳. مور و څنگه کولی شو چې د پوهې خاوندان شو؟

علم د پوهې، پېژندنې او څېړنې په معنا دی. پوهنه د يوې رښا په څېر د انسان زړه، دماغ او د هغه د برياليتوبونو لارې روښانه کوي. انسان له بې لارۍ او مایوسۍ څخه ژغوري او خپلې مورخې ته يې د رسېدو لارې چارې برابرې وي. له بلې خوا نابوې داسې تياره ده، چې انسان له ډار، خطر او خواری سره مخامخ کوي. څښتن تعالی (جل جلاله) په خپله د پوه او نابوه ترمنځ د توپير په هکله داسې فرمايي: «آيا هغه کسان چې پوهېږي له هغو کسانو سره چې نه پوهېږي برابر دي؟» هېڅکله پوهه او نابوې – رښا او تياره سره برابر نه دي.

انسان د علم او پوهې په وسيله لومړی خپل ځان او بيا خپل خالق (جل جلاله) پېژني. په کار دي چې له علم سره يې عمل هم ملاگري وي، ځکه چې عمل د علم مېوه گڼل کېږي او وايي چې: «بې عمله عالم د هغې شنې وني په څېر دی چې ارزښت نه لري.» همدا ډول له علم او پوهې څخه بايد د انسانانو د هوساينې، سوکالۍ او دهغوی د ستوتزو دلري کولو له پاره کار واخلو. د خپلو خلکو او دبشر د نېکمرغيو له پاره هلې ځلې وکړو.

نورې لغتونه:

مشکلات	ستونزې	بې مېوي	شنې	کاميابۍ	برياليتوبونه
سوکالي	آسوده گي	آرامي	هوسايي	هڅي او کوشن	هلې ځلې

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
۲. د پوهني په ارزښت او هغې ته د اړتيا و په هکله دې خبرې وکړي.
۳. په متن کې دې متضادو کلمو ته اشاره وکړي. لکه: پوه ، ناپوه - زړيا ، تياره ، خبرتيا ، بې خبري.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن له خپل ځان سره ولولي او د هغه مطلب دې په ساده کلمو کې څرگند کړي.
۲. زده کوونکي دې د لاتدي لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي.
(پوهه ، ستونزې ، ارزښت ، سوکالي)
۳. زده کوونکي دې د لاتدي نيمگړي جملې د متن په لوستلو سره بشپړې کړي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
الف. د علم او پوهې په مرسته لومړی خپل ځان او بيا .....
ب. بې عمله عالم د .....
ج. آیا هغه کسان چې علم لري برابر دي له هغو .....
د. د علم او پوهې څخه د انسانانود .....
ه. پوهه د يوې زړيا په څېر د انسان زړه .....

ارزونه:

۱. زده کوونکي د پوهني په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. په دې هکله يوه لنډه مقاله ليکلې شي؟
۳. متن لوستلی او ليکلې شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دغه کلمې په مناسبو جملو کې وکاروي بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
(زړيا ، هوسايي ، ښکمرغي ، خواري)

درېم لوست

خان وپېژنه!

موخې:

۱. د خان وپېژنه په معنا او مطلب باندې د زده کوونکو پوښوالی.
۲. زده کوونکي دې وپوښي چې دوی هم خپلو خلکو او ټولني ته مسوولیتونه لري.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتني:

۱. تا سو په دې مطلب پوښي چې خان وپېژنه څه معنا لري؟
۲. د یوه پوه او غیر تمن جوان په صفت د ژوند په عملي ډگر کې باید څه وکړو؟
۳. ولې خلک او ټولنه مور ته سترگې په لاره دي؟

سترگې پراښه، د بدبینۍ حس له مغزو څخه وباسه، په څیر څیر وگوره، طبیعت ټول تاته په خندا د ژوندانه د هوساینې اسباب راغونډوي. غرونه ستا د لوړ همت د هر کلي له پاره هر لور ته ولاړ دي. لمس هره ورځ له خان سره تاته د ژوندانه بې شمېره هیلې راوړي. ځمکه خپل آرمانونه د گلونو په پاڼو کې تاته وړاندې کوي. د وطن د ورو او زړو د امید سترگې ستا خواته کړې دي، ځکه چې ته د دوی او دوی ستا دي. د کوچنیوالي لورې کوچیانو ته پرېږده. د زلمیتوب بې ځایه عیشونه او هوسونه هغه چاته وړاندې کړه، چې ته یې پېښې کوي.

ته د خپلو بې وزلو کارېگرو سره لېسې وڅاره. له بزگرانو سره لاسونه تنه کي کړه. له زده کوونکو سره ماغزه په کار واچوه. د وطن د پرمختګ له پاره زیار وباسه. پرېږده! چې نور په هوا الوزي ته یې وزرو الوتې نه شي.

خان وپېژنه! په تشو خبرو هېڅ نه ترسره کېږي. عملي میدان ته راووځه! دا خاوره ستا همت ته گوري. کار غواړي. د بې غمی او استراحت سره وداع وکړه. خوب د گور مړو ته پرېږده! ته خو ژوندی یې. د هیواد راتلونکی سعادت په تا پورې اړه لري. د زلمیتوب طلايي ورځې په همدې خدمت کې تېرې کړه. سر تریا په د پېښو کولو په جامو کې خان مه نغاړه! د دې وخت دی چې ځاتته ووايي: آه لا ترڅو؟ خان وپېژنه! داسې کار وکړه چې نور ستا پېښې وکړي، لکه پخوا چې یې کاوه.

دالله

نوږي لغتونه:	پلوشې	تقلید-	د نورو پېښې کول	پېچل
ورانگې-	امېد	لېجې وښکاره-	لستونې را پورته کړه	نغارل- مه نغاره-
هېله-				

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي، دهغه په معنا او مطلب دې وغږېږي.
۲. ځوانانو ته دې خپل مسوولیتونه ور وپېژني.
۳. دا کلمې دې په تختنه وليکي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې يوه يوه جمله ور څخه جوړه، بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
۴. ښوونکي دې متن په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په يوې ټاکلې برخې باندې خبرې وکړي. خپلې نظرېې دې په يوه پاڼه کې وليکي اوله هرې ډلې څخه دې يو تن د نورو په مخ کې ولولي.
- الف. انسان ولې د کار کولو له پاره بايد لور همت ولري؟
- ب. د خپل ځان او هېواد د پرمختگ له پاره څنگه زيار وباسو؟

ارزونه:

۱. زده کوونکي د لوست په معنا او مفهوم باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکو خپل مسوولیتونه وپېژندل. دوی ویو هېدل چې د یوه یوه ځوان په توگه د خپلو خلکو او هېواد له پاره څه وکړي؟
۳. د متن لوستل او لیکل کولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له متن څخه پنځه کلمې په خپله خوښه غوره کړي او هغه دې په جملو کې وکاروي.

څلورم لوست

غرونه (آوازونه)

موخې:

۱. د اساسي يا بنسټيزو توکو په څېر د غرونو پېژندل.
۲. زده کوونکي دې په دې وپوهېږي، چې يوه ژبه څنګه له غرونه څخه جوړه شوې ده؟
۳. په لوستلو او ويلو کې د غرونو سم ادا کول.

هڅونکي پوښتني:

۱. تاسو څه فکر کوئ، چې غرونه هم په ژبه کې ارزښت لري؟
۲. زموږ د ژبې ټولې کلمې او خبرې له غرونو څخه جوړې شوې دي؟
۳. آیا ټول غرونه په ويلو کې يو شان دي؟

د شلمې پېړۍ په پيل کې نوو علمي څېړنو د اثابته کړه چې، غرونه د يوې ژبې اساس او بنسټ جوړوي، نو ويلی شو چې غرونه د ژبې جوړوونکي توکي دي. که څه هم دغه کوچني توکي په يوازې توګه معنا نه لري، خو دهغو توير په کلمو کې، د کلمو معنا بدلوي، لکه: د (ت) آواز د (تور) په کلمه کې، که چېرې د دغه آواز په ځای د (پ) آواز راوړو، نو د تور له کلمې څخه د (پور) کلمه جوړېږي. چې دا دوه بېلې بېلې کلمې دي. غرونه په هره ژبه کې په يوازې او جلا جلا توګه، نه کارول کېږي، بلکې د هغو له يو ځای کېدو څخه تر ټولو کوچني معنا داره واحدونه جوړېږي چې کلمه ورته وايي.

په هره ژبه کې الفبې د هغې ژبې د ټولو تورو شمېر ته ويل کېږي چې د هغې ژبې د آوازنو انځورونه کوي. يا د يوې ژبې د غرونو رسم او شکل وښيي چې په ليکنه کې ترې کار اخيستل کېږي.

په پښتو ژبه کې د څلوېښتو په شاوخوا کې غرونه کارول کېږي، چې په دغو ګروپونو باندې وېشل شوي دي:

- الف. خپلواک غرونه.
- ب. بېواک غرونه.
- ج. نيم واک غرونه.
- د. غبرګ غرونه.

بنسټيز	اساسي -	بنسټيز	اساسي -
انسټورونه -	انسټورونه -	انسټورونه -	انسټورونه -
توکي -	اجرا، برخي، اجرا	توليز -	فرق
څېړنه -	تحقيق	څېړنه -	جوړه
			غبرگ -

نوي لغتونه:

بنسټيزي ته لارښوونې:

۱. بنسټيزي دې متن ولولي او په دې برخه کې چې، غرونه د يوې ژبې بنسټيز توکي دي څرگندونه وکړي.
۲. غرونه او د الفبې توري دې په جلا جلا توگه وپېښي. د هغو تيريزونه دې په مثالونو کې څرگند، بيا دې په تخته وليکي او زده کوونکي دې هم هغه وليکي.
۳. د غرونو ټولونه دې په تخته وليکي او په زده کوونکو دې تکرار کړي.
۴. متن دې په زده کوونکو باندې په ياد زده کړي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې وڅېړنې!
۲. دا برخه دې د متن په لوستلو سره بشپړه او په کتابچو کې دې وليکي!
  - الف. د شلمې پېړۍ علمي څېړنو دا ثابته کړه چې.....
  - ب. غرونه په جلا او يوازې توگه معنا نه لري خو.....
  - ج. په هره ژبه کې د هغې الفبې.....
  - د. په پېښو ژبه کې د (۴۰) غرونه.....
  - ه. د غرونو له جوړښت او يوځای کېدو څخه.....
  - و. ټول غرونه په څلور برخو وېشل شوي.....
  - ز. کلمه هغه تر ټولو کوچنۍ.....

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د غرونو په موخه وپوهېدل؟
۲. په دې هم پوه شول چې د يوې ژبې بنسټيز توکي څه شی دي؟
۳. غرونه په لوستلو کې سم ادا کولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن په کتابچو کې وليکي او د هغه په مطلب دې خپلو تر لگي والو ته خبرې وکړي.

پنځم لوست آريايان

مورخې:

۱. د آريايانو پېژندل.
۲. د آريايانو د ټاټوبي، ژبې او ژوند په هکله پوهېدل.
۳. د آريايانو د کوچيدلو په هکله پوهېدل.

هڅو ونکې پوښتني:

۱. آيا تاسو د آريايانو کلمه اريا د هغو په هکله کومه کيسه اورېدلې ده؟
۲. آيا تاسو فکر کولی شئ چې لرغوني آريايان زموږ لوی ټيکونه دي؟
۳. آريايان لومړی ځل چېرې اوسېدل او څه ډول ژوند يې درلود؟

له ميلاد څخه په زرگونو کلونه مخکې د اوسني افغانستان په شمال کې آريايي قومونه اوسېدل. دوی خپل لرغوني ټاټوبي ته آرياناو پجه ويله، چې د اصيلانو او شريفو خلکو د اوسېدو ځای معنا لري. آريايان په لومړي سر کې په يوه ژبه چې آريک نومېده غږېدل او دا د پښتو ژبې اصلي مور گڼل شوي ده. آريايانو په آرياناو پجه کې د کوچيتوب او مالدارۍ ژوند درلود. خو زرگونه کلونه وروسته يې ښاري ژوند پيل او د لومړي ځل له پاره يې د بُخدي ښار جوړ کړ، چې پېشدادې کورنۍ (يما) پاچا د آريايي دولت اداره په غاړه درلوده. د زمانه له ميلاد څخه (۱۵۰۰) کاله د مخه اټکل شوي ده.

يما پاچا ډېر هوښيار او نوښتگر و. ده ډېر خدمتونه وکړل. ځمکې يې آبادې او ويا لې يې جوړې کړې. دخپلې ټولنې د ښه سمون له پاره يې اداره جوړه کړه. دوی لورېې او ورېې جرگې درلودې، چې هر ډول پرېکړې به يې کولې. حتی مشر به يې هم له دې لارې ټاکه. له زرگونو کلونو څخه وروسته آريايان د زياتوالي له امله د افغانستان نورو سيمو ته وکوچېدل، چې زموږ د هيواد په مرکزي، ختيځو او لويديځو برخو کې خپاره او مېشته شول.

خو دغو ستونزو بيا هم دوی له افغانستان څخه نورو سيمو ته وکوچول، چې

لویدیځ خوا ایران او ختیځ خوا ته د هند تر ځنګلونو پورې ورسېدل. له خپل ځان سره ورې تمدن یې خپور او بڼه وده یې ورکړه.

نور لغتونه:

ټاټوبی - د اوسېدو ځای	نوبښتګر - مېتګر
ویجه - ټاټوبی	بُخدي - اوسنی بلخ چې اُم البلاد هم نومېده.
ټاکل - تعینول	

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولي او د آریایانو په هکله دې زده کوونکو ته معلومات وړاندې کړي.
۲. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه ولیکي.
۳. د متن د لاندېنویو برخو په هکله دې څرګندونې وکړي.
الف. آریانا وېجه. ج. د بُخدي ښار.
ب. آریک ژبه. د. د آریایانو کوچېدل.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن په دوه کسيزه توګه ولولي او بیا دې یو بل ته دهغه په هکله څرګندونې وکړي.
۲. د لاندې لغتونه دې په مناسبو جملو کې راوړي او په کتابچو کې دې ولیکي.
الف. نوبښتګر ب. خدمتونه ج. آریک د. بُخدي
د. جملو تشخایونه دې د متن په لوستلو سر په مناسبو کلمو ډک او بیا دې ولیکي.
الف. آریایانو په یوه ژبه خبرې کولې چې _____ نومېده، اود _____ مور بلل کېږي.
ب. آریایانو په یوه سیمه کې ژوند کاوه چې _____ یادېدل.
ج. د آریایانو لومړنی پاچا _____ نومېده (۱۵۰۰) کاله دمخه په _____ کې په تخت کښېناست.
د. آریایان د زياتوالي له امله له افغانستان څخه د _____ او _____ خواته وکوچېدل.
(پښتو ژبې - آریانا وېجه - یما - ایران - بُخدي - آریک - هند)

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي په دې وپوهېدل چې آریایان څوک دي؟
۲. د آریایانو د اصلي ټاټوبي، ژبې او کوچېدو په هکله وپوهېدل؟
۳. متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د دغو کلمو لنډه څرګندونه وکړي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.
(اُم البلاد - آریک - آریانا وېجه - یما پاچا)

کتاب څنگه منځ ته راغی؟

موجي:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېږي چې کتاب څنگه منځ ته راغی؟
۲. د کتاب په ارزښت باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تاسو څه فکر کوئ چې پخوا زمانو کې به هم کتاب موجود و؟
۲. په پخوا زمانو کې به له کاغذ څخه پرته په نورو کومو شیانو باندې لیکل شوي وي؟
۳. کاغذ به د لومړي ځل له پاره چیرته جوړ شوی وي؟

په تېرو زمانو کې کتاب نه و. زموږ پلرونو به کبسي په یاد زده کولې او بیا به یې خپلو ماشومانو ته ویلي، چې په همدې ډول دا کبسي پېږي، پېږي، نورو نسلونو ته رسېدلې. خو څرنگه چې دا کبسي ډېرې زیاتې وې او ټولې به یې په یاد نه پاتې کېدې نو دوی د داسې شي په فکر کې شول چې د کبسو په ساتلو کې ورسره مرسته وکړي. همدا وه چې ځینو خلکو به په لرگیو کې د یوې نښې په توګه نښانې کولې او ځینو به په تارونو باندې رنگه رنگه غوتې جوړولې، چې د یوې ځانګړې کبسي څرګندونه به یې کوله.

وروسته په دې هم وپوهېدل، چې د تېره لرګي په څوکه په نرمه خټه باندې یوه نښه وباسي او په اور باندې یې پخه کړي ترڅو ډېر عمر پاتې شي چې همدا کار په حقیقت کې د کتاب د منځ ته راتلو پیل و.

تر دې وروسته انسانان د ونو د پوټکي او پانیو په تېره د پاپېروس د بوټي په پانیو د لیکلو په فکر کې شول، چې څه نا څه تر ډېرې مودې پورې یې پاپینت درلود.

مصریانو کم له کمه (۵۰۰۰) کاله پخوا د پاپېروس د بوټي له پانیو څخه یو ډول کاغذ جوړ کړ. کله چې وپوهېدل هغه له منځه ځي، نو د هغه په ځای یې د ژوو پرستګي د لیکلو له پاره غوره کړل.

او د کتاب په څېر یې ترې کار واخیست، خو د غوګتابونو یوازې په مالدارو خلکو پورې اړه درلوده. د زرګونو کلونو وروسته بیا په چین کې د اوسني کاغذ ډېر

ابتدایي او لومړني شکل منځ ته راغی. ورپسې په جرمني کې د چاپ ماشین جوړ شو، چې د کتاب د لیکلو، ترتیبولو او چاپولو له پاره سمه لاره پرانیستل شوه. لنډه دا چې د اوسني کتاب د لیکلو پیر او د پروډیرونو له امله منځ ته راغی او اوس د ټول جهان انسانان ترې گټه اخلي او خپلې غوښتنې، نظریات او افکار د نړۍ له خلکو سره په دې وسیله شریکوي.

نوي لغتونه:

(پیری - قرن) (غوره - بهت) (علایمي - ښی) (کرښي - خطونه) (غوښتنې - هیلې)
 (پاپيروس د اوقیانوس د دریاب په غاړه د پلنو پاتو د لودونکي بوټی و.)

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په دې هکله دې زده کوونکو ته معلومات وړاندې کړي.
۲. د کتاب د منځ ته راتلو بهیر دې په ساده وینا ووايي.
۳. متن دې د املا په توگه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. د پاپيروس، د چاپ ماشین او د ژوو په پوستکو باندې دې خبرې وکړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
۲. د جملو نیمگړې برخې دې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په خپلو کتابچو کې ولیکي.
  - الف. مصریانو تقریباً پنځه زره کاله پخوا _____ جوړ کړ.
  - ب. داوسني کاغذ د بر ابتدايي شکل په _____ کې منځ ته راغی.
  - ج. په جرمني کې د _____ اختراع شو چې د _____ کار یې د بر آسانه کړ.
  - ه. انسانان کله چې و پوهېدل د پاپروس پانې له منځه ځي نو د _____ یې غوره کړ.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د کتاب د منځ ته راتلو په بهیر وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي د کتاب په ارزښت او اړتیا باندې هم پوه شول؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کتاب د منځ ته راتلو بهیر په ساده تشر په خپلو کتابچو کې ولیکي او سبا ته دې خپلو همخولو ته په ټولگي کې ولولي!

اووم لوست

حضرت علي (کرم الله وجهه)

موضوعي:

۱. حضرت علي (کرم الله وجهه) پيژندښه.
۲. حضرت علي (کرم الله وجهه) د خلافت په هکله پوښتل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونکې پوښتي:

۱. په تېرو تېر لگيو کې مو د صحابه کرامو نومونه اورېدلي دي؟
۲. آيا تاسو د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله څه معلومات لرئ؟

حضرت علي کرم الله وجهه په زړورتيا شهرت درلود. پلار يې ابو طالب نومېده. له هجرت څخه يووېشت کاله مخکې په مکې معظمې کې زېږېدلی او د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) څلورم پلار و. حضرت علي کرم الله وجهه له ورکتوب څخه د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) سره مينه درلوده او د هغه د اخلاقو پيروي يې کوله. کله چې حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) د خدای (جل جلاله) له خوا پيغمبر وټاکل شو. حضرت علي کرم الله وجهه لومړی کوچنی ماشوم و، چې ايمان يې ور باندې راوړ او د اسلام په مبارک دين مشرف شو.

حضرت علي کرم الله وجهه ډېر لوی عالم، غښتلی، زورور او د نېکو اخلاقو خاوند و. د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) له کړو وړو سره يې زياته مينه درلوده. له خلكو سره به يې تل ټيټه چلند کاوه. په اخلاص، توره، مېړانه، زړورتيا او جهاد کې يې ساری نه درلود.

کوم وخت چې حضرت عثمان (رضی الله عنه) په شهادت ورسېد. حضرت علي کرم الله وجهه د مسلمانانو خليفه شو. د خلافت په موده کې يې ډېر فتوحات وکړل. د خلافت څخه مخکې يې هم د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) سره په ډېرو غزاګانو کې برخه اخيستي وه.

څلور کاله او څو میاشتې یې خلافت وکړ. په پای کې د عبدالرحمن بن ملجم له خوا د هجرت په څلورینې کال دروژي په اولسمه ورځ په شهادت ورسېد.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په مفهوم باندې دې رڼا واچوي.
۲. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۳. د حضرت علي کرم الله وجهه په شخصیت باندې دې وغږېږي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
  ۲. د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله او رېډلي کېسې دې توروته ووايي.
  ۳. دا لاندې پوښتنې دې ولولي او دهغو ځوابونه دې په کتابچو کې ولیکي.
- الف. حضرت علي کرم الله وجهه د چا زوی او حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سره یې څه نسبت درلود؟
- ب. حضرت علي کرم الله وجهه په کوم کال کې زېږېدلی دی؟
- ج. د حضرت علي کرم الله وجهه د شخصیت په هکله معلومات ورکړئ!
- د. حضرت علي کرم الله وجهه د چا له خوا او په کوم کال کې په شهادت ورسېد؟

ارزونه:

۱. زده کوونکو د حضرت علي کرم الله وجهه شخصیت وپېژاند؟
۲. آیا زده کوونکي وپوهېدل چې حضرت علي کرم الله وجهه لومړی ماشوم و چې په اسلام مشرف شو؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله معلومات په خپلو کتابچو کې ولیکي او په یاد دې زده کړي.

کلمه اود هغني ډولونه

موخني:

۱. د کلمې په معنا او مفهوم باندې پوهېدل.
۲. د کلمو د ډولونو پېژندنه.
۳. په ليکلو او لوستلو کې د کلمو سم کارول.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د کلمې په هکله څه اورېدلي او پوهېږئ چې کلمه څه معنا لري؟
  ۲. موږ په خبرو اترو کې له کلمو څخه کار اخلو؟
  ۳. ستاسو په فکر به کلمې ټولې يوشان وي او که توپير لري؟
- کلمه:

هغه کورچني ژبني توکي دي چې ځينې يې په خپله پوره معنا او خپلو اک مفاهيم لري. ځينې يې په يوازې توگه معنا نه ورکوي، خو د جملو د معنا و په بشپړولو کې لويه ونډه اخلي. کلمې په لومړي سر کې د معنا له مخې په دوو لويو برخو وېشل شوي: خپلواکي او ناخپلواکي کلمې.

خپلواکي کلمې:

هغه کلمې چې په خپله معنا ولري او په هغوی کې ټول نومونه، قيدونه او ټولې فعلې ډلې راځي لکه: احمد، زه، ښه، لائق، راغی او نور....

ناخپلواکي کلمې:

هغه کلمې دي چې په خپلواکه توگه معنا نه لري، خو له خپلواکو کلمو سره چې يو ځای شي د جملې معنا بشپړوي او بدلوي.

په ناخپلواکو کلمو کې سرينې، پسینې، د رېط، دعطف، تاري (وندونه) او نور راځي.

لکه: و، به، له، د، نه، سره، څخه، ځينې، او نور....

نوي لغتونه:	ونډه-ه	توپير -	فرق
	ډله-	لړۍ -	سلسله
	گروپ		

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولې او د هغه په برخه کې دې په بشپړه توګه څرګند ونې وکړي.
۲. د لاتدې موضوعګانو په هکله دې پوره څرګند ونې وکړي.
  - الف. کلمه څه ته وايي؟
  - ب. کلمه په څو برخو وېشل شوي ده؟
  - ج. خپلواکې کلمې کومې دي او کومې برخې په کې شاملېږي؟
  - د. ناخپلواکې کلمې څه ته وايي او کومې کلمې په کې برخه لري؟

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولې او د هغه په مرسته دې لاتدې برخې بشپړې کړي!
  - الف. کلمې هغه کوچني ژبني توکي دي چې .....
    - ب. کلمه په دوو لويو برخو وېشل شوې چې .....
    - ج. په خپلواکو کلمو کې دا برخې شاملې دي .....
    - د. په ناخپلواکو کلمو کې دا برخې شتون لري .....
    - ه. خپلواکې او ناخپلواکې کلمې له يو بل څخه دا توپيرونه لري چې .....

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د کلمې په معنا او مفهوم باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو ترمنځ توپير کولی شي؟
۳. زده کوونکي متن سم لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن په مطلب باندې خبرې وکړي او هغه دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

نهم لوست د خپلواکو کلمو ډولونه

مومخې:

۱. د خپلواکو کلمو په معنا او مفهوم باندې پوښوالی.
۲. په متن کې د خپلواکو کلمو پېژندنه.
۳. په لیکلو او لوستلو کې د خپلواکو کلمو سمه کارونه.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تا سو د خپلواکو کلمو په هکله څه اورېدلې دي؟
۲. زموږ په خبرو اترو کې به هم له خپلواکو کلمو څخه کار اخیستل شوی وي؟
۳. ستاسو په فکر خپلواکې کلمې به نور ډولونه هم ولري؟

خپلواکې کلمې په دوو لویو برخو وېشل شوي دي: اسمي او فعلي برخې. اسمي (نوميزې) برخې: چې نومونه، صفتونه، ضمیرونه، او شمېر نومونه (عددونه) په کې شامل دي.

نوم (اسم): هغه خپلواکه معنا لرونکې کلمه ده چې د ټولو شیانو (موجوداتو) او اشخاصو له پاره راشي.

لکه: احمد، مېر، عقل، دود، اکسیجن، شېدې، ونه، او نور....
د نوم ډولونه:

نوم دا ډولونه لري: نارینه نوم، ښځینه نوم، مفرد نوم، مرکب نوم، ډله ییز (د جمعیت) نوم د وخت نوم، د آلې نوم، دمعا نوم، د ذات نوم، عام نوم، خاص نوم، او نور.....

له دې جملې څخه به ځینې نومونه له مثالونو سره وگورو
د ذات نوم: هغه کلمې دي، چې د یوه حس کېدونکې شي له پاره راشي لکه: قلم، کتاب، احمد، مین.

د معنا نوم: هغې کلمې ته وايي، چې مادي وجود ونه لري لکه: پوهه، عقل، علم، تنگ.

خاص نوم: هغه کلمه ده، چې د یوه ځانګړي شي یا شخص له پاره راشي لکه: احمد شاه بابا، کابل، کندهار.

عام نوم: چې د همجنسو شیانو یا اشخاصو له پاره راوړل شي لکه: سړی، نجلی، کتاب، ښار.

د جنس نوم: چي په يوه نه شمېر پد ونكي شي پوري اړه ولري او لوړ او ډېر و ته يو شان و کارول شي لکه: اوبه، تيل، غوري، وړپېم.

د جمعي نوم: چي په يوه ډله او جمعيت پوري اړه ولري لکه: رمه، گله، ولس، خلک.

د صوت نوم: هغه کلمه ده چي د طبيعي او غير طبيعي غږونو له پاره راشي لکه: ترهار، شر و شور، ترنگ و ترنگ.

نوي لغتونه:

شمېر نوم - (عدد)
 نه شمېر پد ونكي - بې حسابه
 خانگي - مشخص

بمونكي ته لارښوونې:

۱. بڼورنكي دې متن ولولي او په هره برخه دې خبرې وکړي.
۲. د خپلواکو کلمو برخي دې جوړې او څرگندي کړي.
۳. په اسمي برخو کې دې شاملې کلمې څرگندي او روښانه کړي.
۴. نوم او دهغه ډولونه دې په جلا جلا توگه وښيي. د مثالونو په ورکولو سره دې يو له بله توپير کړي او زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې په دوه کسيزه توگه متن ولولي او يو بل ته دې تشریح کړي!
۲. زده کوونکي دې په خپل ټولگي کې د شيانو نومونه په يوه لست کې وليکي او په هغو کې دې د نوم ډولونه وښيي.
- لکه: مېز (عام نوم) کتاب (عام نوم)
- هلاک (ذات نوم) زموږ د تاريخ استاد سرور خان (خاص نوم)

۳. زده کوونکي دې د لاندې بيتونه ولولي. نومونه دې په کې پيدا او په خپلو کتابچو کې وليکي. که يې فکر ستا له فکره مخالف وي شپه او ورځ که در سره وي آشنا نه دی لمر که راشي په تندي باندې له پاسه ته چي وين له خوبه نه يې سبا نه دی

آرژونه:

۱. زده کوونکو خپلواکې کلمې وپېژندلي؟
۲. زده کوونکي د خپلواکو کلمو په ډولونو باندې هم وپوهېدل؟
۳. زده کوونکو نومونه او دهغو ډولونه وپېژندل؟
۴. زده کوونکي له خپلواکو کلمو څخه په ليکنه او لوستنه کې کار اخيستلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په پورتني شعر کې نومونه پيدا کړي او دهغه ډولونه دې په کې وښيي او په کتابچو کې وليکي.

لسم لوست امير کروړ

مومخې:

۱. د لومړني شاعر او غښتلي پهلوان په توگه دامير کروړ (جهان پهلوان) پېژندنه.
۲. د پخوانيو نامتو کسانو پېژندل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونکې پوښتي:

۱. تاسو په پښتو کې د لومړني شاعر په هکله څه فکر کوئ؟
۲. د پښتو د شعر او شاعرۍ پيل به له کوم وخته او د چا په واسطه شوی وي؟
۳. آيا تاسو د امير کروړ نوم اورېدلی، په دې برخه کې څه معلومات لرئ؟

امير کروړ د سوري کورنۍ هغه نومېالی او توريالی اميرو، چې د پښتو ژبې ډېر نامتو شاعر تېر شوی دی. امير کروړ د امير فولاد سوري زوی په (۱۳۹) هـ ق د غور په منديش کې امير شو. د خپل مټ په زور يې ډېرې سيمې ونيولې. دی داسې غښتلی او پهلوان و، چې له سلو تنو جنگيالو سره به په يوازې توگه جنگېده نو ځکه يې کروړپاله چې معنا يې کلک او غښتلی دی.

امير کروړ ډېر عادل، مهربان او د ټينگې ارادې څښتن و. له خپلو خلکو سره يې د يوه خدمتگار مشر په توگه چلند کاوه. ښه وينا يې درلوده. په شعرونو کې يې سوچه او سپيڅلې پښتو کلمې کارولي دي. امير کروړ د عباسيانو په پلوی له بڼې اميه و سره ډېرې جگړې وکړې، چې زياتې سو يې په برخه شوي. دهغو په وياړ يې د اشعرونه وويل، چې وياړنه يې بولي. او د پښتو شعرونو په لړ کې لوړه حماسي ترانه ده.

د تاريخي سندونو له مخې دا شعر لومړنی شعر بلل شوی، ځکه چې مخکې له دې څخه کوم بل شعري سند نه لرو، خو د دغه شعر له پوخوالي او لرغونتوب څخه څرگندېږي چې له دې شعر څخه پخوا به هم نورو شاعرانو شعرونه ويلې وي. ځکه چې لومړني شعر ته ډېر وخت په کار دی، ترڅو د غسې پوخوالي ته ورسيږي امير کروړ په (۱۵۴) هـ ق کال د پوښنگ په جگړو کې مړ شو. دده د حماسي ترانې سر دادی:

زه يم زمری پردې نړۍ له ما اتل نشته   په هند و سند و په تخار و په کابل نشته
بل په زابل نشته له ما اتل نشته

نوي لغتونه:

غښتلی - قوي، توانمن وياړنه - فخرکونه	فتح گرته، رويه چلند - کاميابي بری -	سخت افتخار قهرمان اتل -
---	--	----------------------------------

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي دهغه په معنا او مطلب دې زده کوونکو ته وغږوي.
۲. لوست دې په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.
۳. له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې د لوست لغتونه په خپلو کتابچو کې وليکي او يوه يوه مناسبه جمله دې ورته جوړه کړي.
(غښتلی - سوبه - جگړه - وياړ)

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي دهغه مطلب دې په لنډه توگه زده کړي.
۲. زده کوونکي دې دغو جملو تشخايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړي او په کتابچو کې دې وليکي.
الف. امير کروړ په ..... هق کال د غور په منډېش کې امير او په ..... کې وفات شو.
ب. امير کروړ ډېر غښتلی او بهلوان و، چې له سلو جنگياليو سره جنگيده ځکه يې نو ..... باله
ج. د امير کروړ له وياړنې څخه دمخه کوم بل شعري سند نه لرو، ځکه يې په اوسني وخت کې شعر بللی شو.
د. امير کروړ د خپلو سوبو په وياړ شعرونه و ويل چې ..... يې بولي.
(۱۵۴ هق - ۱۳۹ هق - وياړنه - لومړنۍ - کروړ)

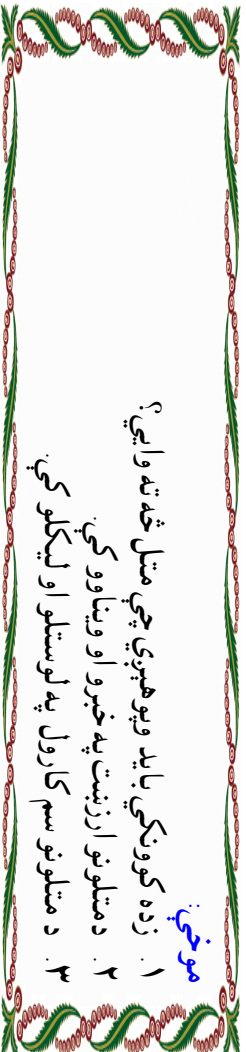
ارزونه:

۱. زده کوونکو امير کروړ وپيژانده؟
۲. زده کوونکي په دې پوره شول چې د امير کروړ وياړنه لومړني پښتو شعر دی؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د درس مطلب په لنډه توگه په خپلو کتابچو کې وليکي او هغه دې په ياد زده کړي.

متل څه ته وايي

موخې:

۱. زده کوونکي باید وپوهېږي چې متل څه ته وايي؟
۲. د متلونو ارزښت په خبرو او ویناوو کې.
۳. د متلونو سم کارول په لوستلو او لیکلو کې.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تاسو متلونه اورېدلي او دهغو په مطلب باندې پوهېږئ؟
۲. تاسو متلونه زده کړي او ویلي یې شئ؟
۳. زموږ خلک ولې په خبرو اترو کې کله ، کله متلونه کاروي؟

متلونه د پښتو ژبې په ولسي ادب کې یوه غوره او په زړه پورې برخه ده. متلونه هغه لنډې ویناوې دي چې ډېر لوی او پراخ مطلب په کې ځای شوی وي. د متلونو ویونکي معلوم نه دي. په هره زمانه کې ویل شوي او دهغو په وسیله د ټولني دودونه او د خلکو افکار له یوه نسل ته لېږدول کېږي. د متلونو اغېزه په ژبه کې دومره زیاته ده چې په خبرو اترو کې یې د یوه ټینګ استدلال په توګه راوړي.

دا برخه په پښتو ادب کې ډېره شتمنه او بډایه ده چې شمیر یې زرګونو ته رسېږي. ځینې متلونه به د مثال په توګه وګورو:

کېرچن د خدای (جل جلاله) د بښمن دی.

خپله ژبه هم کلا ده هم بالا.

کوږ با تر منزله نه رسېږي.

په یوه څپیره سل مخه خوږېږي.

خیل عیب د ولو منځ، د بل عیب د کلو منځ دی.

د توري پرهار جوړېږي خو د ژبې پرهار نه جوړېږي.

ښه خوۍ د خلکو ښکار کوي.

شانه	ولی	زخم، تپ	برهار	خلک	ولس
پدایه	شتمنه	اندازه، حساب	شمیر	دلیل را وړل	استدلال
				تاثیر	اغیره

نوي لغتونه:

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د متلونو په ارزښت دې وڅېړي.
۲. زده کوونکي دې وهڅوي چې په خپلو خبرو او ویناوو کې متلونه وکاروي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۴. دا کلمې دې په تخته وليکي او زده کوونکي دې په کتابچو کې ورته جملې جوړې کړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې په تمثلي بڼه په یوه عمل کې ونیسي چې کور با رتر منزل ته رسېږي.
۲. دا ښمګړي متلونه دې بشپړي او په کتابچو کې دې وليکي.
۳. د ټولګیوالو په مخ کې دې لاندې متلونه بشپړي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.

- الف. په یوه څښپه .....
 ب. خپل عیب د لو .....
 ج. کېږدی، په خپلو .....
 د. مه ګوه په چا چې .....
 ه. ناپوه دومره په بل .....

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي متلونه ویلي شي او په مطلب یې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي یوه شول چې هر متل خائسته د کارولو ځای، ارزښت او موخه لري؟
۳. آیا زده کوونکي په خپلو خبرو او لیکنو کې متلونه کارولي شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متلونو په مطلب ځان پوه کړي او څو متلونه دې په یاد زده کړي.

دو لسم لوست

د پټې خزانې لیکوال

مورخې:

۱. زده کوونکي دي پخواني مشهور کتابونه او دهغو لیکوالان وپېژني.
۲. د پخوانیو آثارو په ارزښتونو باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو له پخوانیو کتابونو څخه د کوم یوه نوم اورېدلی دی؟
۲. آیا تاسو پټه خزانه نومی کتاب لیدلی یا هغه پېژنئ؟
۳. تاسو د پخوانیو کتابونو بیا لیکوالانو په هکله څه ویلی شئ؟

پټه خزانه د پښتو ژبې د ادبیاتو په لړ کې یو ارزښتناک کتاب دی چې محمد ((هوتک)) په ۱۳۴۱ هـ کال په کندهار کې د شاه حسین هوتکي پښتون واکمن په لارښوونه لیکلی دی.

محمد ((هوتک)) په (۱۰۸۴) هـ ق د کندهار په کوکران کې زېږېدلی، د پلار نوم یې داود خان او د نیکه نوم یې قادر خان ((هوتک)) دی. ده د خپل وخت علوم له خپل پلار څخه ولوستل. لوی عالم او پوځي شاعر شو. دهه ټول عمر د کتابونو په لوستلو او لیکلو کې تېر شوی دی.

محمد ((هوتک)) په خپله پټه خزانه نومي لرغوني کتاب کې د پنځوسو نارینه او پنځینه شاعرانو د ژوند پېښې او د شعرونو بېلگې ذکر کړي دي. په دې ترتیب یې له سل هجري کال څخه تر یوولس سوه هجري کلونو پورې د پښتو د شعر او ادب تاریخ خوندي ساتلی دی.

محمد ((هوتک)) نور کتابونه هم لیکلي چې خلاصه الفصاحت او خلاصه الطب نومېږي او د شعرونو یو ښکلی دیوان هم لري چې بوللې او غزلې یې په کې راوړي دي.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. په زده کوونکو دې متن د املا په توګه وليکي.
۳. د پخوانيو ليکوالانو او د کتابونو د ارزښت په برخه کې دې معلومات وړاندي کړي.
۴. معلومات دې ورکړي چې د پتې، خزاني غوندي مشهور لرغوني کتابونه او د هغو د ليکوالانو پېژندنه څه ګټه لري؟

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې په دوه کسيزه توګه متن ولولي او يو بل ته دې مطلب و وايي.
۲. دا لاندې ښمگړې برخې دې بشپړي کړي او په خپلو کتابچو کې وليکي.
  - الف. د محمد هوتک پټه خزانه د.....
  - ب. په پټه خزانه کې د پنځوسو تنو.....
  - ج. د محمد هوتک د پلار او نيکه نوم.....
  - د. د محمد هوتک نور کتابونه دادي:.....

ارزونه:

۱. زده کوونکي د پتې، خزاني په هکله لنډه څرګندونه کولی شي؟
۲. زده کوونکي په دې ويو هېدل چې د پتې، خزاني، کتاب د خپل وخت د ليکوالانو او شاعرانو يو ښه تاريخ هم دی؟
۳. زده کوونکي، متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د پتې، خزاني په هکله لنډه څرګندونه وکړي.
زده کوونکي دې د لاندې لغتونه معنا، بيا دې په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.

(شاعران- پخواني- خوندي، عالم)

مطالعه

مورخي:

۱. په مطالعي او د هغې په ارزښت باندې پوهېدل.
۲. د زده کوونکو عملاً مطالعي ته هڅول.
۳. د متن سم لوستل او سم لیکل.

هڅوونکي پوښتني:

۱. تاسو د مطالعي په معنا او دا چې څرنگه مطالعه وکړو پوهېږئ؟
۲. څه فکر کوئ چې مطالعه کول څه ډول کرښه ده؟
۳. مور وولي بايد تل مطالعه وکړو؟

هڅوړي چې بايد د علم او پوهې څښتن شي.

د مطالعي له برکته انسان علم او کمال ته رسېږي. د ماغي ځواک ته يې وده او پراختيا ورکوي. ترڅو انسان وکولى شي دښو او بدو ترمنځ د توپير په پوهېدو سره د دنيا او آخرت د ښه والي له پاره زيار وباسي او هڅه وکړي، چې د خپل هېواد ولسونه وپوهوي.

همدا راز مطالعه انسان د خپل ژوند له مسووليتونو څخه خبروي. هغه ته دا لارښوونه کوي، چې انسان ډېر مسووليتونه لري. بايد په هغو پوه شي او هغه وپېژني. همدا مطالعه ده، چې مور پېرې خپل ځان او خپل رب (جل جلاله) پېژنو. له خپل خالق سره اړيکې ټينګې او د اسلام د سپېڅلي دين او شريعت په هکله پوهېږو. په لارښوونو يې عمل کوو.

نو له همدې امله په قرآن کریم کې هم په دې خبره باندې ټینګار شوی، چې د پوهې او مطالعې په وسیله دخپل ژوند غوره لاره پیدا کړئ او په هغې لارې باندې روان شئ.

نوي لغتونه:

پاک	سپيڅلی -	پراختیا -	لویوالی، ارتوالی،
توان	ځواک -	کتور -	کټه لرونکی
		کړنه -	عمل
		غوره -	بهر، انتخاب شوی
		نړۍ -	دنيا
		هڅه -	زیار او کوښښ،

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د مطالعې په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. ښوونکي دې د متن څوکړنې داملا په توګه په زده کوونکو باندې په کتابچو کې وليکي.
۳. ښوونکي دې په متن کې سره ورته او متضادې کلمې وپېښي او زده کوونکي دې وليکي. مترادفي کلمې لکه: زیار او کوښښ - علم او پوهه - پوهه او دانش..... متضادې لکه: ښه او بد - پوهه او ناپوهي - تور او سپين.....

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې وغږېږي.
۲. زده کوونکي دې د مطالعې په ارزښت او د هغې په ترتیب باندې خبرې وکړي.
۳. زده کوونکي دې دالاندې نېمګرې جملې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په کتابچو کې وليکي.
  - الف. مطالعه د انسان له سترگو او مغزو څخه..... پر دې لري کوي.
  - ب. مطالعه انسان دې ته هڅوي چې ښايي د..... څښتن شي.
  - ج. د مطالعې په وسیله انسان د..... ترمنځ توپیر کولی شي.
  - د. مطالعه انسان دخپل ژوند له..... څخه خبروي.
- ه. په قرآن کریم کې هم ټینګار شوی دی چې د مطالعې په وسیله دخپل ژوند..... پیدا کړئ. (دښو او بدو - مسوولیتونو - غوره لار - علم او پوهې - جهل او ناپوهي)

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د مطالعې په مفهوم او ارزښت باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي په دې وپوهېدل او دا اهمیت یې پیدا کړ چې باید تل مطالعه وکړي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مطالعې په هکله یوه لنډه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي.

څوارلسم لوست نا خپلواکي کلمې

مورخې:

۱. د نا خپلواکو کلمو پېژندنه.
۲. په جملو کې د نا خپلواکو کلمو ارزښت او دهغو کارول.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونګې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د نا خپلواکو کلمو په هکله څه اورېدلي دي؟
۲. آیا نا خپلواکي کلمې هم په جملو کې خپل ځای او ارزښت لري؟
۳. آیا موږ په خپلو خبرو اترو کې هم نا خپلواکي کلمې کاروو؟

نا خپلواکه توکي او کلمې:

هغه کوچني توکي چې په يوازې توګه نه کار ول کېږي، که په ځانګړې توګه وکارول شي معنا نه ورکوي. لکه: و- د - له - بي - کې - سره - ځينې.....
نا خپلواکه توکي ډېر ډولونه لري چې ځينې يې دادي:
۱. **سړينې:** هغه توکي چې له خپلواکو کلمو څخه د مخه راشي. لکه: په کور کې ناست وم. له احمد سره راغلم. د نيکونو غونډې مو وطن وساته!
۲. **پسپنې:** هغه توکي دي چې تر خپلواکو کلمو وروسته راشي. لکه: د خبرو له پاره وخت نه لرم. په چا پورې نه ځاندم، افغانانو په تاريخ کې خپله مېړانه ښودلې ده.

۳. **د ربط توري:** هغه توکي دي چې د يوي جملې د اجزاو ترمنځ د تړون له پاره راځي. او دوه جملې يا دوه برخې سره وښکوي. لکه: زه را غلم خو ته نه وي. تا درس ولوست ليکن دی نه و راغلی.
۴. **د عطف توري:** هغه توکي دي چې د دوو کلمو يا دوو برخو ترمنځ راشي او يوه برخه له بلې برخې سره وتړي.
لکه: پښتو او ويدي دواړه لرغوني ژبې دي، پښتو د افغانستان رسمي او ملي ژبه ده. زه او ته ناست وو.

نوي لغتونه:

مردانگي	مېرانه-
لر خوانی	لر غونډی-
توکي-	برخي، اجزاي
تړون-	پيوستون

ښوونکي ته لاسونو نې:

۱. متن ولوله د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو ترمنځ توپير وښيه.
۲. د ناخپلواکو کلمو ارزښت په جملو کې وښيه.
۳. د متن د هرې برخې څرگندونه په مثالونو کې وکړه.

د زده کوونکو فعاليتونه:

زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
د ښوونکي په لاسونو دې زده کوونکي په لاندې جملو کې ناخپلواکي کلمې (سړينې، پسينې، د عطف او دريږ (اړوند) توري) په نښه کړي.

- الف. علم او پوهې ته ډېره پاملرنه وکړئ!
- ب. هېواد پوهو او هوښيارو خلکو ته اړه لري.
- ج. زموږ په ټولگي کې يوه زده کوونکي ډېر دي.
- د. هوسۍ په نجونو کې ډېره ښه نجلۍ ده. خو دلته ډېره نه راځي.
- ه. زه له کار څخه نه ستړی کېږم، اما وخت نه لرم.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د ناخپلواکو کلمو په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو ترمنځ توپير کولی شي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د ناخپلواکو کلمو په هکله په لنډ ډول په خپلو کتابچو کې څرگند مثالونه راوړي او په یاد دې زده کړي.

د لقمان حکیم نصیحتونه

مورخې:

۱. د لقمان حکیم په خبرو او نصیحتونو باندې پوهېدل.
۲. د دې ډول نصیحتونو عملي کولو ته د زده کوونکو هڅونه.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅونو کې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د لقمان حکیم نوم اورېدلی دی؟
۲. آیا تاسو د لقمان حکیم په هکله د چا نه څه اورېدلي دي؟
۳. لقمان حکیم خپل زوی ته څه ډول نصیحتونه کول؟

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته:

۱. له نېک او هوبنیا سرې سره مصلحت کوه!
۲. استاد د پلار په شان وبوله!
۳. له بې عقلو او ناپوهو خلکو څخه تېسته!
۴. یوځل ویل شوي خبره دوهم ځل مه تکرار وه!
۵. د گټې او تاوان له پاره خپل عزت له لاسه مه ورکوه!
۶. د خلکو د خبرو په منځ کې مه ورلو پوره.
۷. مېړانه د ځان عادت وگرځوه.
۸. د لمر ختو په وخت کې مه ویده کېږه!
۹. د بل کور ته چې ځې سترگې، ژبه او لاسونه په واک کې ولره!

نوي لغتونه:

مېړانه- ناريتوب   يوځل- يوار   واک- اختيار

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
۲. نصيحتونه دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې په وار سره ولولي او د هغه په مفهوم دې وڅېړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په اړه دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې په دوه کسيزه توګه متن ولولي. بيا دې يو بل ته د هغه سرام څرګند کړي.

۳. زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه وروسته تر معنا په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.

(پوه ، ګټه ، مېړانه ، واک ، ستر)

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د لقمان حکیم په نصيحتونو باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي نصيحتونه له ياد ويلی شي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او ليکلې شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې د لقمان حکیم نصيحتونه په کتابچو کې وليکي او هغه دې په ياد زده کړي.

وزیر محمد اکبر خان

مورخې:

۱. د وزیر محمد اکبر خان پېژندنه.
۲. د هېواد د غازيانو او اتلانو له تاريخ څخه خبرېدل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅونکې پوښتنې:

۱. آيا تاسو د وزير محمد اکبر خان نوم اورېدلی او هغه پېژنئ؟
۲. تاسو له انگرېزانو سره د آزادۍ په جگړو کې د غازيانو او اتلانو نومونه اورېدلي دي؟
۳. مورې ولې د خپل هېواد د تېرو وختونو غازيان او اتلان يادوو؟

زموږ په هېواد کې ډېر نورمميالي غازيان او اتلان تېر شوي دي، چې له هغو څخه يوه هم وزير محمد اکبر خان دی. وزير محمد اکبر خان د امير دوست محمد زوی او په ۱۲۳۲ هـ ق کال کې زېږېدلی و.

غازي محمد اکبر خان د افغان او انگليس په لومړۍ جگړه کې له غازيانو سره يوه ځای د هېواد په آزادولو کې ډېره لويه ونډه اخيسته وه.

وزير محمد اکبر خان د ډېرو بنسواخلاقو څښتن و. پر بې وزلو زړه سواند او د طالبانو او تيرې کورونکو سخت مخالف و.

په جگړه کې د جنګي اسيرانو او د نيول شویو بنديانو قدر يې د ميلمنو په شان کاوه. د هغو روغتيا او سلامتيا ته به يې پاملرنه کوله. تردې پورې چې د هغوی په ټپونو باندې به يې په خپله پټۍ لگولې.

د خپل هېواد له خلکو سره يې ډېره مينه درلوده او خپلو خلکو ته له ډېرو خدمتونو څخه وروسته د ۳۰ کلو په عمر په ۱۲۲۲ کال کې وفات او د ده له سپارښتنو سره سم په مزار شريف کې خاورو ته وسپارل شو. روح دې ښاد وي.

نورې لغتونه

اتلان- قهرمانان   ټپونه- زخموڼه، پرهاړونه   ونډه- برخه
نوميالي- مشهور   تيرې کورونکي- طالبان   جنګي اسيران- په جگړو کې نيول شوي بنديان.

ښوونکي ته لاسپورونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او د وزير محمد اکبر خان د شخصيت په هکله دې خبرې وکړي.
2. متن دې د املا په توگه په زده کوونکو باندې وليکي.
3. په متن کې راغلي کلمې او د هغو ډولونه دې د گرامر له مخې وښيي او په زده کوونکو دې وليکي.

- لکه: وزير محمد اکبر خان (خاص نوم) دی.
- الف. امير دوست محمد خان ( ) هـ- سلامتيا ( )
- ب. مزار شريف ( ) و- جگړه ( )
- ج. افغان ( ) ز- هېواد ( )
- د. غازيان ( ) ( )

زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې متن ولولي او بيا دې د هغه مطلب په ساده توگه ووايي.
2. زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

- الف. وزير محمد اکبر خان د چا زوی و؟
- ب. وزير محمد اکبر خان کوم ښه صفتونه درلودل؟
- ج. وزير محمد اکبر خان د هېواد د خپلواکۍ له پاره څه ډول خدمتونه کړي دي؟
- د. د وزير محمد اکبر خان مړينه په کوم کال پېښه شوې او مقبره يې چيرې ده؟

ارزونه:

1. آیا زده کوونکو وزير محمد اکبر خان وپېژانده؟
2. آیا زده کوونکي په دې وپوهېدل چې وزير محمد اکبر خان د هېواد د خپلواکۍ په گټلو کې لويه ونډه اخيستي وه؟
3. آیا دوی د وزير محمد اکبر خان په هکله معلومات ورکولی شي؟
4. آیا متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د وزير محمد اکبر خان لنډه پېژندگلوي په خپلو کتایچو کې وليکي او هغه دې په یاد زده کړي.

اوو لسم لوست د شاعر ډالۍ

مورخې:

۱. زده کوونکي باید د ډالۍ په معنا او مفهوم وپوهېږي.
۲. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو د ډالۍ په معنا او مفهوم پوهېږئ؟
۲. ستاسو په فکر ظلم کول څه ډول عمل دی؟
۳. تاسو څه فکر کوئ چې شاعر به ظالم او مظلوم ته په کومه سترګه ګوري؟

زه چې ور غلم هغه په کوټنۍ کې ناست و. سړي په ګرېوان کې ښکته کړی و. فکري عبادت يې کاوه.

کله چې يې سر را پورته کړ او پر ما يې نظر ولګېد. ما خپله ډالۍ ((يوه پړانګ پوستکۍ او يو غزنيچۍ پوستين) دهغه په مخ کې کېښودل.
هغه وويل: ((دا د يوه ظالم پوستکۍ دی ځکه له پښو لاندې لوبړي، او دا بل د کمزورو له پوستکو څخه جوړ دی او په غاړې پورې اړه لري. د شاعر ډالۍ ښايي همدغسې وي او همدغه معنا ولري.

دی باید دا دوه منظري همدغه راز وښيي او خلک په دغه رمز پوه کړي.)) په دغو خبرو زه له خوبه را وښم شوم او په خوب کې د خپل خوب په تعبير پوهېدلۍ وم.

نوي لغتونه:

ډالۍ - تحفه
کوټنۍ - ، وره کوټه
راز - رمز
همدا راز - همدا ډول

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولې او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. د زده کوونکو پام دې ته را واړوي چې یو شاعر ظالم او مظلوم څه ډول را ښيي؟
۳. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. د تېري کوونکو د کړو وړو ځینې مثالونه دې د نمونې په توګه وړایي.

د زده کوونکو فعال لټونه:

۱. زده کوونکي دې مطلب ولولې او دهغه په هکله دې خبرې وکړي!
۲. په دې هکله دې هم خبرې وکړي چې خلک تېري کوونکو ته په کرکه کوري.
۳. دا لاندې کلمې دې په مناسبو جملو کې راوړي.

الف. ډالۍ	د . تعبير
ب. مظلوم	ه . خلک
ج. کوتلۍ	

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د درس په معنا او مطلب باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي په دې هم پوه شول چې د تېري کوونکو او مظلومانو کره وړه څه توپیر لري؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په متن کې متضادې کلمې پیدا ، هغه دې په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې ولیکي.

(ظالم او مظلوم – تور او سپین – ښه او بد)

اتلسم لوست

تاری (وندونه)

مورخې:

۱. زده کوونکي دي له خپلواکو کلمو سره تاری وپېژني.
۲. د تارو (وندونو) په کارولو باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د تارو یا وندونو نوم اورېدلی دی؟
۲. آیا تاسې پوهېږئ چې تاری په خپلواکو کلمو کې څه پر ارزښت لري؟
۳. آیا تاسې پوهېږئ چې تاری هم لکه نورې کلمې په ویناوو او لیکنو کې څه پر ارزښت لري؟

تاری (وندونه)

تاری هغه ناخپلواکې کلمې دي چې د خپلواکو کلمو په سر او پای کې نښلول

کېږي. او نورې کلمې ترې جوړېږي.

تاری دا ډولونه لري مختارې او وروستارې:

۱- مختارې (پیشوندونه)

هغه ناخپلواکې کلمې دي چې د کلمو په سر کې نښلول کېږي لکه دکار له کلمې سره: بېکار، همکار، ناکاره، سرکار، خود کار همدارنگه: مه کوه،

نه کول، نازوه، بې زړه، بې فکره، بې لاسه، بې پوهې.

۲- وروستارې (پسوندونه)

هغه ناخپلواکې کلمې دي چې د کلمو په پای کې ونښلي او نورې کلمې ترې جوړېږي.

لکه: (د کار له کلمې سره وروستارې) کارگر، همدارنگه پوهنتون، ورېن، غمجن، ختگر، زرگر، ولسوال، مېوندوال، احمدزی، شریفه، طلايي، لوبغالی، ښوونکی، ویاړونه او نور.

نورې لغتونه:

ورېن- پشمې او له ورېو جوړ شوی
لوبغالی- د لوبو ځای
پروړدکار- پالونکی، ساتونکی
ویاړونه- افتخارات

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او په ناخپلو اکو کلمو دې رڼا واچوي.
2. خپلو اکو کلمو کې دې تاري او د هغو ډولونه له بېلګو سره وښيي.
3. په کلمو کې دې تاري او د هغو ارزښت وښيي.
4. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې متن په دوه کسټيزه توګه ولولي او د هغه مطلب دې په یاد زده کړي.
2. زده کوونکي دې په دې لاندې ښوونو جملو کې تاري په نښه او په کتايچو کې وليکي.
  - الف. چاته بده خبره مه کوي!
  - ب. په زورورو باندې قهر او غضب ډېر برلاسي وي.
  - ج. پښتو زما مورنۍ ژبه ده.
  - د. افغانستان ډېر تاريخي وياړونه لري.
  - ه. بې علمه ژوندون ګران دی.
  - و. کتاب زما يوازينی ملګری دی.

ارزونه:

1. زده کوونکو وندونه يا تاري وپېژندل؟
2. زده کوونکي د وندونو ډولونه په کلمو کې ښودلې او کارولې شي؟
3. زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې په دې لاندې ښوونو کلمو کې تاري را وښيي او په خپلو کتايچو کې دې وليکي.
- (وپرکتون لوبغاړی، لوبغالی، زيارکښ، وطنوال، بې وطنه، بې فکره، افغانستان، هندوستان، پاران)

د افغانستان طبيعي زېرمې

مورخې:

۱. زده کوونکي بايد د خپل هېواد طبيعي زېرمې وپېژني.
۲. د طبيعي زېرمو په ارزښت او ساتلو باندې وپوهېږي.
۳. متن سم ولولي او سم يې وليکي.

هڅوونکي پوښتمني:

۱. طبيعي زېرمې څه ته وايي؟
۲. تاسو د طبيعي زېرمو په هکله څه اورېدلي دي؟
۳. مور په خپل هېواد کې طبيعي زېرمې لرو او هغه به څه شي وي؟
۴. زموږ د هېواد غرونه، ځنګلونه او سيندونه څه ارزښت لري او په طبيعي زېرمو کې ګڼل کېږي؟

زموږ ګران وطن افغانستان يو غرنی هېواد دی. زياتره غرونه يې په مرکزي شمالي، ختيځو او نورو برخو کې پراته دي چې په آب و هوا يې ډېره ښه اغېزه ګرېده.

غرونه د واوړو له امله د يخچالونو پراخې سيمې جوړوي چې په بدخشان کې لوی پامير د يوه طبيعي پارک په توګه يا دولی شو. همدارنګه د هندوکش، سليمان، او د ترکستان د تيريند د غرونو لړۍ د يادولو وړ دي چې لوی، شتمن کانونه او معدنونه لري.

زموږ په هېواد کې ولاړې اوبه يا جهيلونه هم د ښکلو منظرو په شان موجود دي لکه: د غزني ولاړې اوبه او د باميانو بند امير، چې د بهرنيو سيلانيانو پاملرنه يې هم ځانته را اړولې ده.

ځنګلونه هم د طبيعي زېرمو غوره برخه ده، چې د غرونو په لمنو کې يې د ژوو او ځناورو له پاره څرځايونه او داستوګنې سيمې جوړې کېږي. سربېره پردې چې د هوا په ښه والي او پاکوالي کې يې مرسته ګرې ده، د سيلانيانو او وچو بادونو مخنيوی هم کوي.

ځنگلونډه زموږ د هېواد پدې مرکزني، ختيځو، او جنوبي سيمو لکه لويه پکتيا، تنګرهار کورونو، بادغيس، بدخشان او هرات کې موجود دي. د دغو طبيعي شتمنيو ساتنه او پالنه د هر افغان ايماني او ملي دنده ده ځکه پو هېږو، چې ونې د وخت په تېرېدو سره د موضوعو او نورو علتونو په سبب له منځه ځي او ولې يې پرې کېږي. که موږ د هغو په ساتنه او ډېرښت کې ټينګه پاملرنه و نه کړو، دغه طبيعي شتمني به زموږ نورو نسلونو ته پاتې نه شي.

نوي لغتونه:	خرځايونه-	د څرېدو ځايونه.
ختيځ-	شرق، د لمر راځنلو ځای	د غرب د لمر لوېدلو ځای
کانوډه-	معدنونه	لوېديځ-
ډېرښت-	ډېروالی	کمښت-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زېرمو په هکله دې معلومات وړاندي کړي.
۲. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۳. په افغانستان کې دې د غرونو او سيندونو په موقعيت او ارزښت خبرې وکړي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زد کوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زېرمو په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. د خپل هېواد طبيعي شتمني- دې په ساده ډول وښيي.
۳. د لاندي کلمې دې وګوري او د هغو هم معنا کلمې دې ورته پيدا کړي.

الف. زېرمې	دارايې	پيسې	ذخيري
ب. اغېزه	هوا	تاثير	لاندي
ج. څرځايونه	صحرا	د څرېدو ځای	د اوسېدو ځای
د. جهيلونه	پخچالونه	ولاي اوبه	بېلګې منطري
ه. طبيعي زېرمې	آب وهوا	هستي	طبيعي شتمني

ارزونه:

۱. زده کوونکي د طبيعي زېرمو په ارزښت وپوښتل؟
۲. د خپل هېواد طبيعي زېرمې يې وپېژندلې، چې کومو شيانو ته ويل کېږي؟
۳. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي او په لنډه توګه دې هغه په ياد زده کړي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

خوشحال خان خټک ۱

مومخې:

۱. د خوشحال خان خټک پېرژندنه.
۲. له پخوانيو شاعرانو او اديبانو سره د زده کوونکو پېرژندگلوې.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو وننگې پوښتنې:

۱. آيا تاسو له پخوانيو شاعرانو څخه د خوشحال خان نوم اوربدلی دی؟
۲. څه فکر کوئ چې خوشحال خان څه ډول شاعر و؟
۳. له خوشحال خان څخه به مور ته څه شی را پاتې وي؟

خوشحال خان خټک د پښتو ژبې يو نوميالی، تنگيالی او توريالی شاعر دی چې د افغان پهننگ يې توره تر ملاکړې وه لکه چې خپله وايي: د افغان پهننگ مې وتر له توره تنگيالی د زمانې خوشحال خټک يم. خوشحال خټک له ۲۵۰ زيات کتابونه لکلي وو او په خپل زيار يې داسې ښه وربښلی وه چې نامتو ليکوالان پرې هم نازېږي لکه الفت صاحب چې ويلي دي:

خوشحال خان خټک ته

د مغلو په کور تندر له آسمانه
له هر چا نه زور مرد ميداننه
بې تنگي توتي توتي ستاله بياننه
هاتنه بازلتته بېل هزاره استازنه
هم شاعر هم مفکر هم پهلوانه
تاپه توره کې هم گړی ډېر لوی کار دی
درسه لويه آرزو لويه سوده اوه

دادب او د شعر لويه قهرمانه
د وطن د آزادۍ سختو جگړو کې
ستا د شعر مصراع لاپره تېره ده
دا د رزم او د بزم په مجلس کې
هم رستم هم فرود سي د يود استاز يې
ستا ديوان گه په ادب کې لوی شهکار دی
د افغان په تنگ ترلې توره تاوه

الفت

نوی لغتونه:

جگړه	رزم -	فردوسی: د دری ژبې لوی شاعر
مفکر - فکر کوونکی	شهکار -	مجلس او ناسته
د پیر لوړ کار		د فردوسی په شهنامه کې د یوه قهرمان نوم و.
		رستم -
		د یوه قوم نوم و چې د بابر کورنۍ وریوری منسوبه وه.
		مُغل -

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې ذکر شوی شعر د کتاب له مخې ولولي او پوره دې معنا کړي.
۲. د خوشحال خان په شخصیت او ادبي خدمتونو باندې دې خبرې وکړي.
۳. شعر دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. شعردې په زده کوونکو باندې په بشر وار وي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې شعر ولولي او معنا دې کړي.
۲. زده کوونکي دې دا جملې ولولي او په کتابچو کې دې ولیکي.
الف. خوشحال خان د خپلې زمانې ملي اتل، ستر ادیب، او لوی شاعر و.
ب. له خوشحال خان څخه د پښتو ژبې د نظم او نثر کتابونه را پاتې دي.
ج. خوشحال خان د خپلې خاورې د آزادۍ له پاره د مُغلو له لورې امپراتورۍ سره ډېر جنگونه او جګړې کړې دي.
د. خوشحال خان په خپل وخت کې د خپلو خلکو او قام ستر مخکښ او لارښود و.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د خوشحال خان له نو میا لیتوب او پوهې څخه خبر شول؟
۲. آیا زده کوونکي وپوهېدل چې خوشحال خان خټک د پښتو ژبې لوی شاعر تېر شوی دی؟
۳. آیا زده کوونکي د شعر له مطلب څخه متن لیکلی او ولستلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د خوشحال خان خټک په هکله یوه لنډه او په زړه پورې مقاله ولیکي.

ستا نوم (صفت)

موخې:

۱. د ستاینوم یا صفت پېژندنه.
۲. په خبرو او لیکنو کې د صفتونو سم کارول.
۳. د متن سم لوستل او سم لیکل.

هڅونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو له صفت سره آشنا یاست؟ او هغه پېژنئ؟
۲. صفت څه ته وايي او ولې هغه باید وپېژنو؟
۳. زموږ په خبرو او لیکنو کې صفت هم شامل دی؟

صفت هغه کلمه ده چې د نوم حالت او څرنگوالی وښيي. صفتونه تل له خپل موصوف سره یو ځای راځي. لکه: توري خپلې، شین آسمان، پوه هلاک او نور.

د صفت مهم ډولونه:

۱. **اصلي صفتونه:** هغه دي چې د نوم ذاتي بڼه والی او بدوالی وښيي لکه: توره تخته، بڼه سړی، هوبنیاړه نجلی، جگه ونه، ناپوه سړی، سپین کاغذ.
۲. **نسبتي صفتونه:** هغه کلمې چې نسبت یې بل نوم، شي یا حالت ته وشي لکه: کابلې، میوندوال، سلیمان خپل، قیمتي، طلايي، اونور.
۳. **مجرد صفتونه:** هغه دی چې یوازې یو مجرد و صفي مفهوم وي یعنې خارجي وجود و نه لري. لکه: لېوتوب، لوړتیا هوبنیاړتیا، پښتونولي.
۴. **اشاري صفتونه:** هغه صفتونه چې د هغو په واسطه موصوف ته اشاره وشي لکه: دغه نجلی- درس وايي. هغه ونه سور سوری لري، داد ابن سینا بسو ونځی دی، هغه بڼڅه ډوډۍ پخوي.

نوي لغتونه:

صفت- ستایل

ستاينوم- صفت یا د نوم ستاينونکی

یادونه- موصوف هغې کلمې ته وايي چې صفت د هغه له پاره راغلی وي لکه: توري خپلې. چې توريي صفت او خپلې- يې موصوف دی، په اشاري صفت کې دغه نږدې اشاره – هغه لري اشاره او هورغه ډېره لري اشاره ده.

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او هغه په هکله دې په جلا جلا توګه وڅرګند وړني وکړي.
2. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
3. له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې د خپل ځان د غږونو موندنه د صفت او موصوف په شکل را وړي، او په زده کوونکو دې په کتابچو کې وليکي.
لکه: تورې خپلې – سپين غاښونه – ښکلې لاسونه – جگه ونه او لوی زړه.....

د زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې متن په دوه کسيزه توګه ولولي او يو بل ته دې څرګند وړني وکړي.
2. د خپل تړلګي او چاپيريال د څينو شیانو نومونه دې د صفت او موصوف په توګه را وړي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
لکه: سپين ديوال، لوی صنف، ښکلې ګلان، پوره زده کوونکي، تور قلم، لالښ ښوونکي، داهلک، او هغه ونه.....
3. په دې لاندې متلونو کې دې صفت او موصوف په نښه او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- الف. تر نادان دوست څخه هوښيار دښمن ښه دی.
ب. له بې پته ژوند څخه مرګ غوره دی.
ج. کور بار تر منزله نه رسېږي.

ارزونه:

1. آیا زده کوونکي د صفت او موصوف په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
2. د صفت ډولونه يې هم وپېژندل؟
3. په خبرو او ليکنو کې له دې وروسته صفتونه کارولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن مطلب په خپلو کتابچو کې وليکي او په ياد دې زده کړي.

دوه ويستم لوست

قيمتي ډبري

موني:

۱. د قيمتي ډبرو په خصوصياتو او ارزښتونو باندې پوهېدل.
۲. زده کړونکي د خپل هېواد قيمتي ډبري وپېژني.
۳. متن سم ولولي او سم يې وليکي.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو داسې رنگه ډبري ليدلې چې له عادي ډبرو څخه توپير ولري؟
۲. تاسو پوهېږئ چې گټورې، رنگه او ښکلې ډبري په کوم نامه يا ډبري؟
۳. زموږ په هېواد کې رنگه او ښکلې ډبرې شته، هغه څه ارزښت لري؟

زموږ چاپيريال له طبيعي موادو څخه ډک دی. ځينې ډبري يې له هغو موادو څخه دي چې په غرونو او درو کې په بيلا بېلو ډولونو سره پيدا کېږي. د دغو ډبرو طبيعي رنگونه ډېر ښکلي او په زړه پورې دي چې د منرالونو په نامه يادېږي. منرالونه هغه ډبري دي، چې په طبيعي توگه ښکلي او مختلف شکلونه لري. ځينې ځلا لرونکي، ځينې يې نيمه ځلا لرونکي او ځينې نورې يې بې ځلا دي. ځلا لرونکي منرالونه په طبيعي توگه ښکلي، ارزښتمن او په زړه پورې رنگونه او شکلونه لري. چې له دغو ډبرو څخه د غميو په توگه په گانو او زېورونو کې کار اخيستل کېږي لکه: ياقوت، زمرد، لاجورد، عقيق، الماس او تور. ياقوت ځلا لرونکي ډبره ده چې ډېر صفا سور رنگ لري. زمرد په ښکلې شنه رنگ پيدا کېږي.

عقيق هم تور، سپين، ژېړ او نور رنگونه لري. الماس تر ټولو ډېرو د لوړې بېي او ځلا لرونکي دی. چې سپين روښان رنگ لري او ډېر لږ پيدا کېږي. په دې ترتيب تر ۳۵ ډوله زياتې مختلفې قيمتي ډبري زموږ د گران هېواد په طبيعت کې موجودې دي. چې د بدخشان، پروان، کندهار، نورستان، کابل، ميدان، او د نورو مرکزي سيمو له غرونو څخه لاس ته راځي.

درویشتم لوست کمپیوتر

- مورخې:**
۱. زده کوونکې باید کمپیوتر وپېژني.
  ۲. د نړۍ له نورو اختراعاتو او اکتشافاتو څخه خیر شي.
  ۳. د متن لوستل او لیکل وکړای شي.

هڅوونکې پوښتنې:

۱. تاسو د کمپیوتر نوم اورېدلی او دهغه په هکله څه ویلې شئ؟
۲. تاسو څه فکر کوئ چې کمپیوتر به کوم کارونه سرته رسولی شي؟

کمپیوتر هغه نوی ماشین دی چې د انسانانو بې شمېره ټولنيزي ستونزې حل کړي او لاد بشر په خدمت کې دی. دا ماشین د لومړي ځل له پاره په ۱۹۴۲م کال د امریکایي (الاتا سوتې بری) په وسیله اختراع شو او له هغه وخت څخه یې تر اوسه ډېره پراختیا موندلې ده.

کمپیوتر له څلورو اساسي برخو څخه جوړ شوی دی. لومړۍ برخه یې سکرین یا ماینټور نو مېږي. دا هغه پرده یا صفحه ده چې د کمپیوتر پروګرامونه او خپرونې په کې لیدل کېږي.

دوهمه برخه: (پي ، سي ، ده ، چې د کمپیوتر اساسي او مهمه برخه گڼل کېږي او همدې برخې ته د کمپیوتر حافظه وايي.

درېمه برخه: یې د کیبورډ برخه ده، چې د کمندونو توري او نورې لارښوونکې کلۍ په دې برخې پورې اړه لري.

څلورمه برخه: د (موس) mouse یا مورېک په نامه یادېږي، چې کمندونه د هغه په وسیله کارول کېږي.

کمپیوتر ټول معلومات په خپله حافظه کې ساتي که څوک هر وخت و غواړي له هغه څخه کار اخیستلی شي او هم کولی شي چې هغو معلوماتو ته بدلون ورکړي.

نوي لغتونه:

مدرن- ډیر نوی او پر مختللی   ستونزې – کړاوونه او مشکلات   بدلون- تغییر

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې د کمپیوتر متن ولولې او د هغه په هکله دې زده کوونکو ته څرگند وني وکړي.
۲. د کمپیوتر متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.
۳. د کمپیوتر د دغو برخو په هکله دې څرگند وني وکړي.
الف. د کیبورډ برخه یعنې.....
ج. ماینټور هغه پرده ده چې.....
د. د موس برخه هغه ده چې.....

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولې او په هغه دې خبرې وکړي.
زده کوونکي دې له یو بل څخه دا برخې وپوښتي:
۲. الف. موس د کمپیوتر کومه برخه ده؟
ب. ماینټور څه ته وايي؟
ج. سي، پی، یو د کمپیوتر د کومې برخې نوم دی؟
د. کیبورډ په کمپیوتر کې څه شی دی؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو کمپیوتر وپېژاند؟
۲. زده کوونکي د کمپیوتر له بېلابېلو برخو سره آشنا شول؟
۳. د کمپیوتر په کارولو له هغو څخه په گټه اخیستلو وپوهېدل؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کمپیوتر د بېلابېلو برخو نومونه واخلي، هغه دې په یاد زده کړي او بیا دې په خپلو کتا بچو کې وليکي.

څلور ويشتم لوست

ضميرونه

موخې:

۱. د ضميرونو يا نومخړو پېژندل.
۲. په جملو کې د ضميرونو سم کارول.
۳. د متن سم لوستل او سم ليکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تا سو کله د ضمير کلمه اورېدلې ده؟
۲. ولې بايد ضميرونه وپېژنو؟

ضميرونه هغه کلمې دي چې د نوم پرځای د تکرار د لري کولو له پاره راځي. لکه:

زه، موږ، ته، تاسې، دی، دا، دوی، هغه، دغه، هغوی.

د ضميرونو مهم ډولونه دادي:

۱- شخصي ضميرونه:

هغه دی چې د يوه شخص يا وگړي له پاره راشي لکه:

د متکلم له پاره:	زه	-	ما	موږ
د مخاطب له پاره:	ته	-	تا	تاسې
د غائب له پاره:	دی	-	دا	دوی
مثالونه: زه راغلم ته نه وي! - دوی راغلل -				ما کتاب واخيست.

۲- اشاري ضميرونه:

هغه دی چې شخص يا شي ته د اشاري له پاره راشي لکه: دغه وايي، هغه راځي، دا زما ملگری دی. اشاري ضميرونه عموماً د نږدې له پاره (دغه) - د لري له پاره (هغه) او ډېر لرې له پاره (هاغه) د اواز په تغير راځي.

۳- ملاکي يا اضافي ضميرونه:

هغه ضميرونه چې ملکیت وښيي لکه: زموږ وطن د نومياليو کور دی. ستا کړنه مې خوښه شوه. زما قلم ښه دی. د دوی کتابونه وساته! قلم مې راکړه! غږ دي نه اوریدل کېږي. بکس يې واخيست.

د متکلم له پاره: (مي)

د مخاطب له پاره: (دي)

د غائب له پاره: د (بي) ضميرونه راوړل کېږي.

نوي لغتونه:
وگړي- خلک ، مخاطب - اوريدونکی ، متکلم - ويونکی ،
غائب - چي حاضر نه وي (درېم سړی)

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکی دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
2. ضميرونه او د هغو ډولونه دې په مثالونو کې له توير سره بيان کړي.
3. متن دې په زده کوونکو باندې تکرار او په یاد زده کړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

1. زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې د ضمير ډولونه را وښيي.
الف. دا زما استاد دی.
ب. دوی تړل تولاګي ته را غلل.
ج. وروړمې له بهر څخه را ورسېد.
د. مور د جمعې په ورځ ميلي ته خو.
ه. زه سياتنه د امتحان له پاره چمتو یم.
2. زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
الف. ضميرونه تعريف او په مثالونو کې يې څرګند کړئ!
ب. شخصي ضمير کوم ډول ضمير ته ويل کېږي؟ په تولاګي کې يې مثالونه ورکړئ!
ج. اشاري ضميرونه څه ته وايي؟ آیا په تولاګي يا ښوونځي کې يې مثالونه ويلی شئ؟
د. ملاکي يا اضافي ضميرونه وښيي، د کورنۍ په غړو کې يې مثالونه ورکړئ!
لکه: زما پلار د بر کار کوي، زما وروڼه زده کوونکي دي، مور مې د اکثره ده.

ارزونه:

1. آیا زده کوونکو ضميرونه وپېژندل؟
2. زده کوونکي د ضميرونو په ډولونو هم وپوهېدل؟
3. زده کوونکو په جملو کې ضميرونه پېژندلي او هغه ليکلی شئ؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په ساده ډول په یاد زده کړي.

پنځه ويشتم لوست لنډۍ

مورخې:

۱. زده کوونکي بايد لنډۍ وپېژني.
۲. د لنډۍ پوښتنې ته نورو اشعارو سره کولی شي.
۳. لنډۍ لوستلی او لیکلی شي.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د لنډۍ په برخه کې څه اوریدلي دي؟
۲. تاسو ویلي شئ چې لنډۍ به څه ډول اشعار وي؟
۳. تاسو پوهېږئ چې لنډۍ یوازې په کومه ژبه کې موجودې دي؟

لنډۍ هغه ولسي، ملي اشعار دي چې شاعران یې معلوم نه دي. د هر حساس پښتانه او پښتني د زړه غږ، او د احساساتو هنداره بلل کېږي. دا ملي اشعار یوازې د پښتو ژبې او پښتون ولس د ادبي میراث ستره پاڼګه ده چې په نورو ژبو کې یې ساری نه لیدل کېږي. لنډۍ ډېر ډولونه لري. لکه: د هېواد پالنې لنډۍ، ټولنيزې لنډۍ، جنګي لنډۍ، عشقي لنډۍ، او نورې.

له نورو اشعارو څخه د لنډۍ یو توپیر دادی چې وینکي یې معلوم نه دي. تر ویلو وروسته د خلکو مال ګرځي او ولسونه یې نسل په نسل یو بل ته لېږدوي.

دا اشعار څومره چې ساده او سپېڅلي دي، هغومره د نورو ژبو له اغېزو څخه هم پاک ساتل شوي. لنډۍ ځانته سیلابي سیستم لري، چې لومړۍ برخه یې لنډه (۹) څپې او دوهمه برخه یې اوږده (۱۳) څپې (سېلابه) ده.

د دغو اشعارو بله ځانګړتیا دا ده چې زیاتره د بنسټو له خوا نارېنه ووتنه ویلي شوي، نو ځکه اغېزمني او د نازکو احساساتو لرونکي دي. او هم د ژوند په بیلا بیلو حالاتو لکه د غم او ښادۍ، د تورې او میراني په وخت کې ویل شوي همدا دلیل دی چې عشقي، حماسي، اخلاقي، ټولنيزې او نورې ډول ډول لنډۍ موجودې دي. چې هره برخه یې ځانته خوند او اغېزه لري.

لکه په لاندې لنډۍ کې:

په وطن نیمه ډوډۍ، ښه ده

ته په پردې وطن کې غوښتي پلورنه

که تور او رسل مې میراښیږي

په وطن جنګ دی جانان نه منع کومه

حماسي لنډۍ: هغه لنډۍ دي چې د تورې، میراني، جنګ او جګړو په هکله ویل شوي وي.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په باب دې پوره څرګندونې وکړي.
۲. دلته يو په جوړښت او هيجاورو باندې دې خبرې وکړي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۴. په دې لاندې لنډيز کې دې د هغو ډولونه وښيي.

خدا يرو لاليه بي ننګۍ ته دې ساتينه
 چې د وطن په مينه سل ځله څار شمه
 واورې دې نه اورې چې لارې بندوينه
 ګرانه وطنه! جنګۍ به دې ساتينه
 د تن په بيه يې ساتم ترڅو چې بيه

که په ميوڼد کې شهيد نه شوي
 خواونده سل ځله ژوند را کړي
 کهه باران اورې و دې اورې
 که د زلمو نه پوره نه شوه
 وطن مې تن، تن مې وطن دی

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې د لنډيز مهمې ځانګوتياوې وليکي.
۳. زده کوونکي دې لنډيز، ولولي او له ياده دې ووايي او يادې په خپلو کتابچو کې وليکي.

ارزونه:

۱. زده کوونکي د لنډيز په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. لنډيز، له نورو اشعارو څخه توپير ولې شي؟
۳. لنډيز، ويلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لنډيز په هکله يو څو کرښې وليکي.
 او ليکل شوي لنډيز، دې له ياده ووايي.

د آیوډین روغتيايي ارزښت

موخې:

۱. زده کوونکي په دې وپوهیږی چې آیوډین څه ته وايي؟
۲. د آیوډین منبع دې وپېژني او د انسان په جسمي وده کې دې د هغه په ارزښت وپوهیږي؟
۳. متن سم ولولې او ويې ليکي.

هڅو ونکې پوښتي:

۱. تاسو د آیوډین کلمه اوریدلې په دې برخه کې معلومات لرئ؟
۲. ستاسو په فکر آیوډین زموږ په سلامتۍ کې کوم ارزښت لري؟
۳. تاسې پوهیږئ چې د آیوډین د کمښت څخه په وجود کې څینې ناروغۍ منځ ته راځي؟

کاني ((معدني)) مواد

منرالونه د انسان د بدن له پاره ډېر ګټور او اړین دي، چې آیوډین هم یو له دغو څخه دی. ډېر خلک یې د غذايي موادو او اوبو له لارې ترلاسه کوي. په هغو سیمو کې چې له سمندر څخه لرې وي او د ماهي غوښې هلته (د آیوډین یوه ښه منبع ده) په آسانۍ سره نه پیدا کېږي. خلک یې د آیوډین په کمښت اخته وي.

څرنگه چې آیوډین د انسان په جسمي وده او د دماغ د حجرو په جوړولو کې ډېره اغېزه لري، نو که د ماشوم په بدن کې آیوډین لږ وي، ماشوم له د ماسغي کمزورتیا سره مخامخ کېږي. د ذکاوت اندازه یې د نورو عادي کوچنیانو پرتله په ټیټه درجه کې راځي او د وجود وده یې په ټولو برخو کې ډېره سستې او ضعیفه وي. په لویانو کې د آیوډین د لږوالي له کبله د غاړې مخکنۍ برخه (غده) چې تايراید نومېږي لویږي. اوبه جاور بدلیږي. د هغو خلکو په بدن کې چې آیوډین کم وي باید په خوړو کې آیوډین لرونکي مالګه استعمال کړي.

د کبانو غوښې او نور هغه خواړه دي وخورئ چې د آیوډین لرونکي وي همدا راز د آیوډین لرونکو د رملو خوړل هم په بدن کې د آیوډین کمښت له منځه وړي.

نوي لغتونه:
کمیبت- کموالی   وده- لوبیدل، نو - پرتله- مقایسه اغیزه- تاثیر   درمل- دوا

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن د کتاب له مخې ولولي او دهغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
۲. ښوونکي دې د لاندې برخو په هکله څرگندونه وکړي.
الف. آیوډین څه ته وايي او په څه شي کې پیدا کېږي؟
ب. د آیوډین کمیبت په وجود کې څه ډول رنځونه پیدا کوي؟
ج. د آیوډین له کمیبت څخه پیدا شوي، ناروغي، په څه شي جوړېږي؟
۳. ښوونکي دې متن د املا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په هغه دې وڅېړي.
۲. زده کوونکي دې د لاندې جملې د متن په لوستلو سره بشپړې کړي.
الف. د کبانو غوښه د ..... یوه ښه منبع ده.

- ب. د ماشوم په بدن کې د آیوډین کمیبت، دې د ..... سره مخامخ کوي!
- ج. آیوډین لرونکي مالګې او ..... په بدن کې د آیوډین کمیبت له منځه وړي.
- د. په لویانو کې د آیوډین په کموالی د ..... غده لوبېږي او په جغور بد لېږي.
- ه. هغه سیمې چې له سمندرونو څخه لرې وي د آیوډین په ..... سره اخته کېږي.

دماغي کمزورتیا - تاراید - آیوډین - کمیبت - درملونه

ارزونه:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېدل چې آیوډین څه شي او څه ارزښت لري؟
۲. آیوډین لرونکي خواړه یې وپېژندل؟
۳. په دې هم پوه شول چې د آیوډین کمیبت ډېرې ناروغي منځ ته راوړي؟
۴. متن لوستلی او په خپلو کتابچو کې یې لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د آیوډین لوست خپلو ورو خویندو او وروڼو ته ولولي.
زده کوونکي دې د لوست مطلب په لنډه ډول په خپلو کتابچو کې وليکي.

اوه ويشتم لوست

شمير نوم (عدد)

مورخې:

۱. زده کوونکي دي عددونه وپېژني!
۲. په عبارتونو او جملو کې د شمير نومونو پېژندل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونکې پوښتي:

۱. تاسو کله د عدد کلمه اورېدلې ده عدد (شمير نوم) څه ته وايي؟
۲. په جملو کې راغلي عددونه پېژندلې شې؟
۳. تاسو په عددونو سره کوم شې شمېرلې شې؟

عدد: هغه خپلواکه معنا واله کلمه ده چې د (نومونو) شيانو، او

اشخاصو شمير راښيي.

همدارنگه دهغوی درجه او رتبه هم څرگندولی شي. کوم شې چې د عدد په وسيله شمېرل کېږي معدود بلل کېږي.

د مثال په ډول: دوه سترگې، درې کتابونه، شل زده کوونکي، څلور هېوادونه.

په دغو مثالونو کې (دوه، درې، شل، څلور) عددونه بلل کېږي.
(سترگې، کتابونه، زده کوونکي او هېوادونه) معدود بلل کېږي.

د عدد ډولونه:

- ۱- **اصلي عددونه:** چې يوازې شمېر او کميت وښيي لکه: دوه، درې، شل اونور.
- ۲- **وصفي يا رتبي عددونه:** چې د معدود درجه او رتبه څرگنده کړي. لکه: لسم لمېر، درېيم کس، شلم پور، درېيمه درجه اونور.....
- ۳- **کسري عددونه:** هغه دي چې د معدود کسر او ماتوالی وښيي لکه: يونيم، دوه نيم، څلورمه برخه، پنځمه برخه او شلمه برخه.
يو په سلو کې   شل په سلو کې   لس په سلو کې   او نور.....

نوي لغتونه:	گڼه	شمير ل شوی شی
	شمير -	معدود -
	کميت -	خومره والی
	وصفي -	ستایل شوی

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولې او دهغه پوره څرگندونه دې وکړي.
۲. اعداد او معدود دې د تړلگي په شیانو کې وښيي لکه: دوه قلمونه، لس هلاکان.
۳. متن دې د املا په توگه په زده کوونکو ولیکي.
۴. د انسان د بدن په غړو کې دې د عدد او معدود مثالونه ووايي لکه: دوه سترگې، یوسر، دوه پښې، پنځه گوټې، دوه لاسونه، سل وینښته...

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولې او د عدد او معدود له پاره دې ډول مثالونه وښيي.
۲. زده کوونکي دې په لاندې جملو کې عدد او معدود وښيي.
  - الف. خوشحال خان یو نامتو شاعر دی چې ۲۵۰ توره کتابونه یې لیکلي دي.
  - ب. دځمکې درې برخې اوبه او یوه برخه یې وچه ده.
  - ج. هوبساره مرغۍ په دوو لومو کې ښکلي.
  - د. زموږ د ځمکو له پیداوارو څخه څلورمه برخه برگرانو واخیسته.
  - ه. د دولسم تړلگي درسونه په زړه پوري دي.

ارزونه:

۱. زده کوونکو عدد او معدود وپېژندل؟
۲. په متن او جملو کې عدد او معدود پېژندلې شي؟
۳. د درس متن لوستلې او لیکلې شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې پنځه داسې جملې ولیکي چې عدد او معدود په کې راښيي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي لکه: زه هر سهار دوه پیسې لې چای څښم.

اته و يشتم لوست

مير من زينبه

موني:

۱. د پښتنو د مشهورې شاعرې مير من زينبې پېژند گلوي.
۲. په متن کې د کلمو ، جملو ليکل او لوستل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تا سو له پښتنو مير منو څخه کو مه يوه پېژنئ؟
۲. تا سو د مير من زينبې نوم اورېدلی دی؟
۳. د مير من زينبې د پوهې او دهغې د شعرونو په هکله څه فکر کولی شئ؟

زموږ هېواد افغانستان د بري تو ميا لۍ مير منې لري ، چې دهغو په پوهې ، مير انې او کار نامو تل وياړو . له دغو نامتو مير منو څخه يوه هم د ستر ملي مشر ميرويس نيکه لور مير من زينبه ده . چې د ۱۱۴۲ هـ . ق کلونو په شا وخوا کې يې ژوند کاوه .

مير من زينبې د خپل وخت ديني ، ادبي کتابونه او همدا رنگه د شاعرانو د يوانونه ولوستل . مير من زينبه يوه فاضله مير من او له پيا وړو ښځينه شاعرانو څخه شميرل کېدله چې د بر گټور اشعار ور څخه پاتې دي . دې دخپل ژوند په موده کې د برو نجونو او ښځو ته ديني زده کړه ورکړې او ليک لوست يې ور زده کړی و .

دا هو بښاره مير من د ژوند په چارو د پره بڼه پوهېده تردې چې ورور يې شاه حسين هوتک د سلطنت په چارو کې له دې څخه مشورې اخيستلې .

د دې د شعر يوه نمونه چې د خپل ورور شاه محمود هوتکي په وير کې يې ويلې او په پټه خزانه کې ذکر شوي دا ده:

بڅ شغو چې ورور تير له دنيا سسونا

کندهار واړه په ژړا سسونا

زړه مې په وير کې ميتلا سسونا

چې شاه محمود له ما جدا سسونا

دا روڼ جهان راته تور تم دی نا

زړه د بېلتون په تېغ کوم دی نا

هوتک غمجن په دې ماتم دی نا

د پاچا هۍ تاج مو برهم دی نا

نوي لغتونه:	پيلتون-	جدايي
پياوړی-	کارنامي-	ملي برياوي
گرم-	زخمي	توره تياره
وير-	غم، ماتم	تورتم-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن او شعر د کتاب له مخې ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.
۳. د مېرمن زینبې په شخصیت او ادبي کارونو باندې دې وغږېږي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن په دوه کسيزه توگه ولولي او دهغه په مطلب دې مشوره وکړي.
۲. زده کوونکي دې متن او شعر تکرار او په یاد دې زده کړي.
۳. زده کوونکي دې دا جملې بشپړې او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- الف. مېرمن زینبې د خپل ژوند په موده کې څه پېرېښخو او نغوټونه.....
- ب. مېرمن زینبې خپل وروښاه حسین هوتک ته.....
- ج. مېرمن زینبې یوه وېرته د.....
- د. مېرمن زینبې د ستر ملي مشر.....

ارزونه:

۱. زده کوونکو مېرمن زینبې وپېژندله؟
۲. وپوهېدل چې مېرمن زینبې یوه پوهه او هوښیاره ښځه وه؟
۳. د مېرمن زینبې شعر لوستلی او لیکلی شي؟

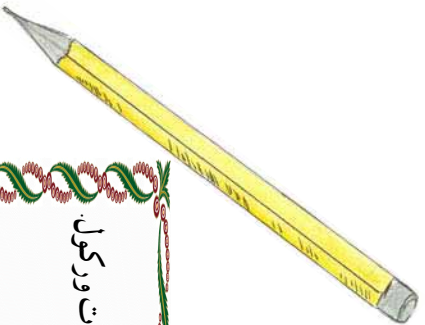
کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مېرمن زینبې د پېژندگلوی په برخه کې په لنډ ډول د درس مطلب ووايي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

نهه ویشتم لوست

د پینسل اختراع

- مورخې:**
۱. د لومړي ځل له پاره د پینسل د جوړېدو په هکله معلومات ورکول.
  ۲. د متن لوستل او لیکل دي.

هڅونو کې پوښتنې:

۱. آیا تاسو پوهېږئ چې د پینسل قلم به څه ډول جوړ شوی وي؟
۲. تاسو فکر کوئ شئ چې د پینسل قلم به لومړی څه ډول و؟

دا څرگنده ده چې د پینسل قلم ټول زده کوونکي پېژني، خو په دې هکله به معلومات لاس ته راوړو چې د پینسل قلم د لومړي ځل له پاره څنګه جوړ شوی دی؟
په پخوا زمانو کې د سکر و په شان یوشی په انگلستان کې کشف شو، چې ګرافیت نومېده، او خلکو د رسم په کینلو کې ترې کار اخیسته، خو ستونزه دا وه، چې دې ګرافیت یا سکر به لاسونه تورو. نو و پتیل شوه، چې دا ستونزه حل او کار اسان کړي. همدا و چې ګرافیت یې د دوو لږګیمو په منځ کې د تار په واسطه وتاړه. دا کار هم ستونزمن و ځکه چې دا لږګي باید څو ځلي خلاص او تړل شوي وای.
د کلونو په تېرېدو سره خلکو ته نوې نوې مفکورې پیدا شوې. په پایله کې یې دا پرېکړه وکړه:

لږګي چې په طبیعت کې ډېر او ارزانه پیدا کېږي. ګرافیت دې په دې توګه د لږګیمو په منځ کې کېښودل شي، چې په آساني سره د پینسل سر تېره او د لیکلو کار ترې واخیستل شي.
په همدې ډول د پینسل قلم چې تاسې کار ترې اخلئ ورو ورو په اوسنۍ بڼه او شکل منځ ته راغی.

نوي لغتونه:
 گرافيت- دسکرو په شان مواد
 سستو تړه- کړاو
 خواره- خوځلي- خوځلي- بڼه- شکل

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن د کتاب له مخې ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. متن دې د املا په توگه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. د پينسل دجوړېدو او منځ ته راتلو په پړاوونو دې وغږېږي.
۴. لاندې کلمې دې په تخته وليکي او زده کوونکي دې هغو ته جملې جوړې او په کتابچو کې دې وليکي! (سستو تړمن- گرافيت - تېره)

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې په چوکاټ کې اړوندې کلمې په نښه او د يوې کرښې په مرسته دې وښيي.

تېره ، سستو تړمن	نومونه
دغه ، ناسي ، دغه	صفتونه
گرافيت ، انگلستان	عدد او معدود
لومړی ، دوه لړگي	ضميرونه

اړزونه:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېدل ، چې پينسل لومړی څه په څه ډول منځ ته راغی؟
۲. يوه شول ، چې پينسل له څه شی څخه جوړېږي؟
۳. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د پينسل دجوړېدو او منځ ته راتلو مطلب په خپلو کتابچو کې وليکي.

دیرشم لوست قیدونه

- مoxي:**
۱. د قیدونو پېژندنه.
  ۲. د قیدونو په کارولو باندې پوهېدل.
  ۳. په متن کې د قیدونو پېژندنل، لوستل او لیکل.

هڅونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د قید د کلمې په هکله څه اورېدلې دي؟
۲. تاسو د قید کلمې پېژنئ او په هغو باندې پوهېږئ، چې د قید کلمې له څه شي سره راځي؟

قید: هغه کلمه ده، چې د فعل د پېښېدو ځای، وخت او یا دهغه څرنګوالی وښيي. لکه: زه اوس راغلم. ته په جرئت ووايه! هلاکان په منډه راغلل. ښوونکي درس ژر ژر ولوست.

د قید ډولونه:

۱. د زمان قید: هغه کلمه ده، چې د یو فعل د پېښېدلو وخت او زمان وښيي. لکه: ما مې مور پرون ولیده، سپوږمۍ اوس راغله، زه پروسو کال بریالی شوم.
۲. د مکان قید: هغه کلمې، چې د یوې فعل د پېښېدلو ځای وښيي. لکه: احمد دلته دی، زه په ټولګي کې يم، احمد پاس وخت، نجلی دلته وه، چوڅکه پورته والوته!
۳. د حالت قیدونه: هغه کلمې دي، چې د یوې فعل د پېښېدلو حالت وښيي. لکه: احمد په خندا راغی. سپوږمۍ له ژر ژر شنه شوه. تاکتاب ښه ولوست. زه په منډه راغلم. باران ورو ورو وربري.

نوي لغتونه:

پېښېدل- واقع کېدل

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او د قید و لولنه دې په مثالونو کې څرگند کړي.
  2. قیدونه دې په لاندې جملو کې په نښه او په زده کوونکو دې ولیکي.
- الف. زموږ نیکونو خپله خاوره د خپلو مستو په زور ساتلې ده.
- ب. هر سړی له خپلې کورنۍ سره په خوشحالی ژوند کوي.
- ج. په ښې هوا کې ماشومان ژر ژر وده کوي.
- د. ښوونځي ته په منډه ولاړ شمه! چې ډېر ناوخته دی.

د زده کوونکو فعالیتونه:

1. زده کوونکي دې متن ولولي او د قیدونو په برخه کې دې معلومات وړاندې کړي.
  2. زده کوونکي دې د متن په زده کوونکو سره دا جملې بشپړې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- الف. قید هغه کلمه ده، چې.....
- ب. د زمان قید هغه دی، چې.....
- د. د حالت قید هغه قیدونه دي، چې.....

ارزونه:

1. آیا زده کوونکي د قید په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
2. زده کوونکي قیدونه په کلمو او جملو کې پېژندلای شي؟
3. زده کوونکي قیدونه په ویلو او لیکلو کې کارولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د څو ډولو قیدونو له پاره پښه پښه مثالونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.
اود قید ډولونه دې په کې وښيي.

يو د پرشم لوست

زلزله

مورخې:

۱. د زلزلي د پېښېدو په هکله پوهېدل.
۲. د زلزلي د سختوالي د اندازه کولو د آلې سره بلدتيا او دهغې پېژندنه.
۳. د متن سم لوستل او سم ليکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تاسو څا مخا کوم وخت د زلزلي په ټکاتونو پوهېدلي ياست او د زلزلي له کلمې سره آشنا ياستې؟
۲. تاسو پوهېږئ، چې ولې زلزله پېښېږي؟
۳. د زلزلي د پېښېدو په وخت کې ولې ډاډرېږو؟

کله کله به تاسې هم د ځمکې په ښورېدو پوه شوی ياست. يا به مو د ځمکې د ټکاتونو په تشبېحه کې ډېرې خرابۍ ليدلي وي. د ځمکې د غوښورېدو او ټکاتونو ته زلزله وايي.

زلزله د خداى (جل جلاله) لوى آفت دى او د ځمکې په سر له ډېرو ناوړو پېښو څخه گڼل کېږي، چې د زرگونو انسانانو او نورو ژونديو موجوداتو د مرگ سبب گرځي. بيا ورنه، کلي، باغونه او هر څه ويجاړوي. راځئ په دې ځان پوه کړو چې زلزله څنگه منځ ته راځي؟ ځمکې پېژندونکي پوهان او څېړونکي تر ډېرو علمي څېړنو وروسته دې تشېحې ته رسېدلي دي، د خداى (جل جلاله) په امر زلزله د ځمکې د لاندېنۍ برخې د ډېرو د حرکت او ښوېدو څخه منځ ته راځي. کله هم دا ډېرې له يوې بلې سره ټکرې خوري. يا هم له يوه فشار سره پورته خواو ته زور کوي. هغه ځاى چې دا

پېښې په کې منځ ته راځي د زلزلي مرکز بلل کېږي. د زلزلي د ټکاتونو زور او شدت په مرکز کې تر نورو ټولو ځايونو زيات وي.

ځمکه پېژندونکي او د جغرافيايي پوهان د زلزلي زور او سختوالى د زلزله سنج په واسطه چې (رېکټر) نومېږي، اندازه کوي.

نوي لغتونه:

واقعه - پېښه -

وېچار - وران

مصیبت

آفت -

رېکتر - هغه آله چې د زلزلي د زور او شدت اندازه پرې معلومېږي.

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
2. د زلزلي په عواملو دې معلومات ورکړي.
3. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو وليکي.
4. د زلزله د مرکزونو په برخه کې دې معلومات وړاندې کړي او د ځينو مشهورو زلزله لرونکو ځايونو څخه دې ياد ونه وکړي لکه: جاپان ، انډونېزيا ، امریکا ، چين او هندوستان.

د زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې وغږېږي.
2. لاندې پوښتنو ته دې ځوابونه ووايي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
الف. زلزله څه شي ته وايي؟
ب. هغه ځای چې زلزله په کې پېښېږي او د زلزلي زور او سختوالی تر نورو ځايونو په هغه کې زيات وي څه نومېږي؟
ج. پوهان د زلزلي زور او شدت په څه شي اندازه کوي؟

زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د چوکاټ له کلمو څخه پيدا او هغو په مخ کې دې په خپلو کتابچو کې وليکي لکه:

څپې ، مصیبت ، زلزله سنج ، واقعه
هغه پوهان چې علمي څېړنې کوي.

الف. پېښه   ج. موجونه
ب. څېړونکي   د. رېکتر
ه. آفت

ارزونه:

1. آیا زده کوونکي د زلزلي په مطلب وپوهېدل؟
2. زده کوونکي د زلزله د پېښېدو په عواملو پوره شول؟
3. زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د زلزلي د پېښو او وړانيو په هکله څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

دوه د پرشتم لوست

رحمان بابا

موخې:

۱. در رحمان بابا د شخصیت پېژندنه.
۲. در رحمان بابا له شعر او شاعرۍ سره بلدتیا.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تا سو د رحمان بابا نوم اورېدلی او هغه پېژنئ؟
۲. له رحمان بابا څخه به اشعار یا کوم کتاب را پاتې وي؟
۳. څه فکر کوئ، چې د رحمان بابا اشعار به کوم ښه والی ولري؟

عبدالرحمان بابا د پښتو ژبې نوميالی اديب او صوفي شاعر و، چې د پلار نوم يې عبدالستار او په ۱۰۴۲ هـ ق کال د پېښور په بهادر کلي کې زېږېدلی دی.

د رحمان بابا د لوړ شخصیت او پېژندنې له پاره دومره بس دی، چې ټول خلک ورته بابا وايي. نوموړی د اشعارو يو خور، دیوان لري، چې لوړ ارزښتمن مضامين يې په ساده او ښکلو الفاظو کې بيان کړي دي. دده اشعارو ته يې هغه خوند ورکړی، چې دنورو پښتو شاعرانو په اشعارو کې ډېر لږ لېدل کېږي.

د نامتو شاعر او اديب د ځينو سندونو له مخې په ۱۱۲۸ هـ ق کال وفات شوی او د پېښور د هزار خانې په هديره کې ښخ دی. دده له کلام څخه يوه بېلگه:

اغزي مه که چېرې پښو کې به دې خار شي
 چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شي
 چېرې ستا به د کوهي په غاړه لار شي
 ناگهانې به دا صبحه شب تار شي
 هر يو نخل چې مېوه لري سنگسار شي
 ((رحمان بابا))

نوي لغتونه:

خاورو ته سپارل شوی	ښخ-	مشهور او د نوم خاوند
يعني کيندل مه کوه	مه کينه-	اديب-
نمونه	بېلگه-	کوهی- شاه

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي د دې متن او شعر ولولې او هغه دې پوره معنا کړي.
  ۲. متن دې په زده کوونکو د املا په توګه ولیکي.
  ۳. په شعر کې دې هم وزنه کلمې زده کوونکو ته وښيي.
لکه: (څار، لار، تار او نور.)
- ښوونکي دې د رحمان بابا په لاندې ښوونو موثرو باندې پوره رڼا واچوي او زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.
- (عبدالرحمان بابا - رحمان بابا - عبدالرحمان مومند، صوفي عبدالرحمان او د پښتور بلبل.)

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولې او شعر دې معنا کړي.
  ۲. شعر دې په ساده شعر واوروي.
  ۳. د انیمګرې جملې دې د متن په لوستلو بشپړې او بیا دې په کتابچو کې ولیکي.
- الف. د رحمان بابا لور شخصیت له دې څخه معلومېږي چې ټول خلک .....
- ب. رحمان بابا د پښتو ژبې یو .....
- ج. ساده او ښکلو الفاظو د رحمان بابا اشعارو ته هغه خوند ورکړی چې د .....
- د. له رحمان بابا څخه د اشعارو یو .....
- ه. نن چې صبحه ده روښانه لار .....
- د. زده کوونکي دې متن له شعر سره پوره تکرار او بیا دې په یاد زده کړي.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د رحمان بابا شعر معنا کولی شي؟
۲. زده کوونکي دا بیتونه په شعر اړولی شي؟
۳. آیا زده کوونکي د رحمان بابا دا شعر له یاد وېلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د رحمان بابا د پېژندنې له پاره متن ولولې او هغه مطلب دې په یاد زده کړي.

فعل او دهغه ډولونه

موضوعي:

۱. د فعل په معنا او مفهوم باندې پوهېدل او په جملو کې د هغو پېژندل.
۲. د فعلونو په ډولونو باندې پوهېدل.
۳. په ليکنو کې د فعلونو سم کارول او سمه لوستنه.

هڅونکي پوښتني:

۱. آیا تا سو کوم وخت د فعل کلمه اورېدلې ده؟
۲. تا سو په خپلو خبرو اترو کې له فعلونو څخه کار اخلې؟
۳. څه فکر کوئ، چې فعلونه په وينا کې څه ارزښت لري؟

فعل: هغه کلمه ده چې له دري گوتو زمانو څخه په يوه زمانه کې د يوه کار کول او

پېښېدل را وښيي.

فعل د وينا ډبره ارزښتمنه برخه ده بې له هغه څخه د جملې معنا نه بشپړېږي.

فعل کله هم په يوازې توگه په خپله د يوې جملې مفهوم افاده کوي.

لکه: ځم، گوري، اخلو، اغوندو او نور.

فعلونه د زمانې له مخې په دري ډوله دي:

د حال زمانې فعل:

هغه کلمه ده، چې د يوه کار کول په حال يا جاري زمانه کې څرگند کوي.

لکه: زه کتاب لولم، دی ډوډۍ خوري، هغه تاگوري، احمد درس وايي، مورډ خاندو، هغه راغی.

د تېري زمانې فعلونه:

هغه فعلونه دي چې د يوه کار کول په تېره زمانه کې وښيي.

لکه: تا هلاک وواهه، ما ډوډۍ خوړلې ده، هغه درس لوستلی و، احمد پروت تللی و، هلاکاتو غوزان وخورل، ما درس لوسته چې دی راغی، مور ډوډۍ پخه کړې وه.

د راتلونکې زمانې فعلونه:

هغه فعلونه دي، چې کار کول په راتلونکې زمانې کې راښکاره کوي.

لکه: زه به کامياب شم. ته به کورته لاړ شي. احمد به خط وليکي. سوگال به سوکالي وي. که باران ودریده ته به راشي!

نوي لغتونه:

ماضي- تېرمهال ، تېره زمانه
تهداب
بښتې – راتلونکي ، آينده
مستقبل- سوکالي- آسوده کي

بښونکي ته لار بښونوي:

۱. بښونکي دې متن ولولي او د فعلونو ډولونه دې په مثالونو کي څرگند کړي.
  ۲. د دغې هرې برخې دې بېله بېله څرگندونه وکړي.
- الف. د حال فعلونه:
ب. د ماضي يا تېرمهال فعلونه:
ج. د مستقبل يا راتلونکي زماني فعلونه:

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د درس په مطلب دې وغږېږي.
۲. په لاندې جملو کي دې فعلونه او دهغو ډولونه وښيي.
  - الف. د افغانستان پخوانی نوم آريانا و.
  - ب. افغانان روڼ تاريخ لري.
  - ج. موربه په زيار خپله خاوره ودانه کړو.
  - د. توال افغانان د احمد شاه بابا په کارنامو وياړي.
  - ه. بې علمه ژوندون گران دی.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د فعلونو په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. د فعلونو ډولونه يې هم وپېژندل؟
۳. فعلونه په سمه توگه کارولی شي؟
۴. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د نازوانا په رباعۍ کي فعلونه په نښه او په کتابچو کي دې وليکي.
سحرگه وه د نرگس لېسه لاندې
ما وېل: خه دې ښکلې گلله ولي ژاړې
خاڅکي خاڅکي يې له سترگو خڅېده
ده وېل: ژوند مې دی يوه خوله خندېده

څلور د پرشم لوست

د بشر لوی مخترع

مورخې:

۱. د بشر له سترو خدمتگارانو څخه د اديسن پېژندنه.
۲. د اديسن د خدمتونو په ارزښت باندې پوهېدل.
۳. د متن سم لوستل او سم لیکل.

هڅوونکي پوښتي:

۱. تاسو د بشر د سترو خدمتگارانو له پېژندنې سره مینه لرئ؟
۲. ستاسو په نظر بشر ته لوی خدمت کونکي د قدر وړ دي؟
۳. آیا تاسو د برېښنا منځ ته راوړل د بشريت له پاره ستر خدمت بولي؟
۴. تاسی پوهېږئ چې دا لوی خدمت کونکي به څوک وي؟

په (۱۸۴۷) ميلادي کال په امريکا کې يو ماشوم وزېږېد. دی لاوه کلن نه و چې په ښوونځي کې شامل شو. ده د ښوونځي د درس له زده کړې څخه سر بيره د خپلو ځمکو په کرنه کې هم کار کاوه.

څه موده يې ورځپاڼې چاپولې. په پنځلس کلنۍ کې يې د چاپ ماشين واخيست. خپله ورځپاڼه يې پرې چاپوله. په شپاړس کلنۍ کې يې کور او کلی پرېښود. نيويارک ته لاړ. د پنځو کلونو په موده کې يې يو سلو دوه ويشت اختراعاتگانې وکړې. گرامافون يې جوړ کړ، چې لومړی ځل يې د ويونکي ماشين غږ په نړۍ کې خپور کړ. څه موده وروسته له برقي قوې څخه د روښنايي په فکر کې شو، چې دا کار د پر ورته ناشونی ښکارېده، خو دی يې هيلې نشو. خپل کار ته يې په کلک عزم ملا وتړله، ترڅو چې په (۱۸۷۹) ميلادي کال کې د اکتوبر په ۲۱ ورځ اديسن په دې بريالی شو، چې د برېښنا بهير په گروپ کې د روښنايي په توگه راوړي. دغه ستر خدمت کونکي په (۱۹۳۱) ميلادي کال کې له دې فاني نړۍ څخه سترگې پټې کړې.

نا امید	بی هیلې -	کامیاب	بریالی -
رښتیايي -	روښتیايي -	جرمان	بهیر -
		نه کېدوونکې	ناشوونې -

نوي لغتونډه:

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د اډيسن د لوی خدمت په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. متن دې د املا په توګه ووايي او زده کوونکي دې په کتابچو کې وليکي.
۳. لاندې بيتونه دې په تخته وليکي معنا دې کړي او په هغه کې دې نومونه په نښه کړي. د مثال په ډول: بصيرت او علم (د معنا نومونه دي)

بصيرت او علم نشته په کتاب کې   که څه نه وي د مغزو په پيچ وټاب کې
پوهه ټوله راوتلې له مغزو ده   هسې نه چې په دا ډېرو کتابو ده
(الفت)

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د اډيسن په هکله دې خبرې وکړي.
۲. په لاندې جملو کې دې سمې جملې په (ص) سره په نښه کړي.
  - الف. اډيسن د امريکا خلکو ته خدمت وکړ.
  - ب. اډيسن يوازي ګرامافون اختراع کړ.
  - ج. اډيسن له برقي انرژۍ څخه روښتيايي منځ ته راوړه.
  - د. د اډيسن کار او تجربو نتيجې ورته کړه.
  - ه. د ۱۸۷۹ ميلادي کال د اکتوبر ۲۱ ورځ د تولدې دنيا له پاره يوه مهمه ورځ وه.

ارزونه:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېدل چې اډيسن د برق په اختراع کولو سره پوره لوی خدمت وکړ؟
۲. په دې پوره شول چې د اډيسن نوم د سترو خدمتونو په کولو سره تل ژوندی پاتې دی؟
۳. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د اډيسن په هکله د خپلې کورنۍ غړو په تېره خویندو او وروڼو ته کيسی وکړي او د لوست مطلب دې په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي او په ياد دې زده کړي.

پنځه د پر شلم لوست بیتي نېکه

مړخې:

۱. د يوه مشهور نېکه او پياوړي شاعر په توگه د بېت نېکه پېژندنه.
۲. د متن سم لوستل او سم ليکل دي.

هڅو ونکې پوښتني:

۱. آیا تاسو له پخوانيو شاعرانو او نېکونو څخه د چا نوم اورېدلی دی؟
۲. پښتو ژبې په پخوا زمانو کې هم مشهور او پياوړي شاعران درلودل؟
۳. تاسو د بېت نېکه نوم اورېدلی، د هغه د مناجاتو او شاعرۍ په هکله څه پوهېږئ؟

بېت نېکه بېتني، او بتن د پښتنو له مشهورو نېکونو او لرغونو شاعرانو څخه و. چې د (۳۰۰ او ۴۰۰ هـ) کلونو شاوخوا يې سليمان غره په لمنو کې ژوند کاوه. تر ټولو پخوانی کتاب چې د دې نېکه نوم او اشعار په کې راغلي دي، د سليمان ماکو د تذکره الاوليا کتاب دی، چې په ۶۱۲ هـ. ق کال کې ليکل شوی دی.

د بېت نېکه له اشعارو څخه څرگند پري، چې ده په خپلو اشعارو کې د نورو ژبو کلمې نه دي راوړي. يوازې د پښتو سوچه کلمې يې غوره کړي دي او د کلمو کارول يې په داسې توگه شوي، چې اشعار يې ډېر سپېڅلي، ساده او روان دي.

د بېت نېکه مناجات

لويه خدايه لويه خدايه ^۱	ستا په مينه په هر ځايه
غر ولاړ دی درناوي کې	ټوله ژوي په زاري کې
دلته دي دغرو لمنې	زموږ کېږي، دي په کې پلنې
دا وگړي ډېر کړي خدايه ^۱	دا وگړي ډېر کړي خدايه ^۱
لويه خدايه لويه خدايه ^۱	لويه خدايه لويه خدايه ^۱
هسک او ځمکه نغښته ستاده	د مسرو وده له ستاده
دا پالنه ستاده خدايه ^۱	لويه خدايه لويه خدايه ^۱

لويدينه	وده -	لويدينه	وگړي -	خلاک
څاروي حيوانات	ژوي -	درنښت	نغوښتی -	تاوگړی، پيچلی
د رناوی -	سويچه -	سپيڅلی		

نوي لغتونه:

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې خبرې وکړي.
۲. متن او شعر دې په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.
۳. په متن کې راغلي صفتونه دې په نښه او زده کوونکي دې په کتابچو کې وليکي. لکه: (لويه، مشهور، سوچه، پخوانی، تاريخي، سپين، ساده، روان) اونور...

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او شعر دې په ياد زده کړي.
  ۲. د لاندې جملې دې د درس په پوهيدو سره بشپړي او په کتابچو کې وليکي.
- الف. بيت نيکه له مشهورو نيکونو څخه و چې په ..... او ..... ه. ق کلونو د سليمان د غرونو په لمنو کې اوسيدله!
- ب. تر ټولو پخوانی کتاب چې د بيت نيکه نوم او اشعار يې راوړي د ..... کتاب دی. چې ..... ليکلی دی.

زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې صفتونه په نښه او په خپلو کتابچو کې وليکي!
 د بيت نيکه د مناجاتو له مخې معلومېږي، چې د ده اشعار ډېر سپيڅلي، ساده او روان دي. د نورو ژبو کلمې يې هم په کې نه دي راوړي. سوچه د پښتو ژبې کلمې يې کارولي دي.

ارزونه:

۱. زده کوونکي متن لوستلی او د املا په توگه يې ليکلی شي؟
۲. زده کوونکو بيت نيکه وپېژانده او له شاعرۍ سره يې آشنا شول؟
۳. زده کوونکي د بيت نيکه مناجات له ياده ويلي شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د اکلمې لومړي معنا او بيا دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

لکه: درناوی، ژوی، بورجل، مېشته، وده

د فعل ريښه

مهمې:

۱. د فعلونو د ريښو پېژندل.
۲. په فعلونو کې د ريښو ارزښت.
۳. په ليکلو او لوستلو کې د فعلونو سم کارول.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو څه فکر کوئ؟ فعلونه هم ريښې لري؟
۲. ستاسو په نظر ريښې د فعلونو په جوړښت کې مهمې دي؟

د فعلونو ريښې:

ريښه د فعل اصل او بنسټ دی او د فعل هغې برخې ته ويل کېږي، چې تاري يا ونډونه ورپورې ونښلي او نورې کلمې ترې جوړې کېږي.
لکه: د (خور) کلمه د يوې ريښې په شکل په نورو مثالونو کې وگورئ:
خورلې، وخور، خورلې و، خورلې ده، خورولنکې، خورل شوی، وبه خورلې شي
خورلې به وي.

لکه: څنگه چې ريښه د فعل اصل او بنسټ جوړوي، په نومونو کې هم ريښه اصل دی او له تارو سره نوي کلمې جوړولې شي.
د مثال په توگه د کار کلمه په نورو مثالونو کې وگورئ: کارېگر، ناکاره، بېکار، بېکاره، کارکوونکې، هم کار، او نور....
همدارنگه د زړه کلمه هم په نورو مثالونو کې ليدلې شې: زړور، بې زړه، نازړه، زړن، زړه سوی، له زړه اونور....

نوي لغتونه:

زړور	زړن	تهباب	ډارن	بې هوډه	پېشوندونه
بنسټ	تاري	ونډونه	مختاري	پېشوندونه	روستاري

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. ښوونکی دې متن د املاء په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. ښوونکی دې په دالاندې کلمو کې ريښه وښيي او په زده کوونکو دې وليکي.
  - الف. (ليدل): ليدنه، ليدونکی، ليدل، وليدل، ليدلی، وليدل.
  - ب. (کوت): وکوت، کتلی، کتل شوی، کاته، کتل.....
  - ج. (فکر): بې فکره، بافکره، هم فکره، بې فکري.....
  - د. (لاس): لاسي، بې لاسه، برلاسه، په لاس.....

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې ريښه تعريف، په مثالونو کې څرګنده او په کتابچو کې وليکي.
۳. زده کوونکي دې په لاند ښيو کلمو کې ريښه په نښه کړي.
  - الف. (پوه): پوهنه، پوهول، پوهتون، پوهان، پوهنوال، پوهيالی، ناپوه.
  - ب. (مخ): مخونه، مخکې، مختاړي، مخور، بې مخي، بې مخه.
  - ج. (سر): سور، بې سره، له سره، سردار، سره.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د ريښو په معنا او مطلب باندې وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي کولی شي چې په کلمو کې ريښه وپېژني؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن لنډيز په کتابچو کې وليکي او هغه دې له مثالونو سره په یاد زده کړي.

اووه د پرشم لوست کوچنيان

۱. په کينې او رخې باندې د زده کوونکو پوهېدل.
۲. زده کوونکي وپوهېږي چې دښمني او کينه ښه کار نه دی.
۳. دمتن لوستل او ليکل.

مورخې:

هڅوونکي پوښتني:

۱. آیا تاسو د کينې او حسد په مفهوم باندې پوهېږئ؟
۲. کوم وخت داسې پېښ شوي چې له چاسره مو کينه او رخه پيدا شوي وي؟
۳. ستاسو په فکر کينه او رخه څه ډول عمل دی؟

ارواښاد گل پاچا (الفت) په خپل مشهور کتاب «غوره ترونه» کې ليکلي دي:

((..... زه په ماشومانو کې ځينې داسې لوی خوښونه او ستر صفتونه وينم، چې هغه په لويانو کې نشته. هغه کسان چې لويې لري، ځانونه ورته لوی او زورور بېکاري. دخپلې کينې او بغض په وړاندې ډېر کمزوري دي. زه او ته هر څومره لوی شو، قوت ومومو، په خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی. په زورورو باندې قهر او غضب ډېر زورور دي. مگر ماشومان دغه راز نه دي. د دوی په زړونو کې که عناد او کينه پيدا شي، ډېر ژر يې له منځه وړی شي. يوه شپبه وروسته له هغه چا سره مينه کوي، چې مخکې يې ورسره منگولې لگولې.

دا کار لويان نه شي کولی. لوی خلک د خپل قهر او غضب په وړاندې ډېر واړه او کمزوري دي.

دا زور او قوت د کوچنيانو په برخه رسيدلی دی، چې د کينې او عناد اور مړ کړي او دا جهنم په گلزار بدل کړي.

توي لغتونه:	کينه	عناد-	مړ، بېنل شوی
	دگلو سېمي	گلزار-	په زړه پورې
	کينه	بغض-	رخه
			ارواښاد-
			غوره-
			حسد-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
  ۲. د کينې، رځې او د بښنې په کلمو دې پوره څرگندونې وکړي.
  ۳. متن دې د املاء په توگه په زده کوونکو وليکي.
  ۴. زده کوونکي دې په څلورو ډلو ووېشي او دوی ته دې دا سې سپارښتې وکړي:
    - لوهری: ډله: د متن يوه جمله دې ولولي او په تخته دې وليکي.
    - دوهمه ډله: په متن کې دې نومونه په نښه کړي، لکه: گل پاچا آفت (خاص نوم)
    - درېمه ډله: په متن کې دې راغلي (صفتونه) وښيي لکه: ستر (اصلي صفت)
    - څلورمه ډله: په متن کې دې مترادفي او متضادي کلمې څرگندې کړي.
- مترادفي کلمې لکه: رځه او حسد – عناد او کينه
متضادي کلمې، لکه: لويان او واره – زورور او کم زوروی

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او هغه دې په لنډ ډول ووايي.
۲. زده کوونکي دې لاندې کلمې په مناسبو جملو کې راوړي.

الف: لويان	د	عناد	ز	قوت
ب: بغض	ه	کمزوری	ح	گلزار
ج: زورور	و	مینه		

ارزونه:

۱. زده کوونکي د کينې او رځې په معنا او مطلب وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي د کينې او د بښنې په هکله يوه مقاله ليکلی شي؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او خبرې پرې کولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې يوه لنډه مقاله د کينې او رځې په هکله په خپلو کتایبو کې وليکي او بيا دې سياته خپلو توالگيو لوسته ولولي.

اته د پرشم لوست

د غوږونو ساتنه

مورخې:

۱. د غوږونو په ارزښت او گټو باندې پوهېدل.
۲. زده کوونکي پوهېږي چې د غوږونو پاک ساتل دروغتیا له پاره ډېره ضروري او حتمي خبره ده.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکې پوښتنې:

۱. ستاسو په فکر د غوږونو سلامتي او روغتیا په ژوند کې څه اغېزه لري؟
۲. مور د خپلو غوږونو د سلامتي او ساتني له پاره باید څه وکړو؟

غوږونه زموږ د بدن اساسي برخه ده، چې دهغو له لارې ډول ډول آوازونه اورو، غوږ د درې برخې لري:

۱. د غوږ باندېنۍ برخه: هغه برخه ده، چې موږ يې له بهر څخه گورو او د غږ څپې لومړی له دغې برخې سره لگېږي. بیا د غوږ د تنه نلۍ ته چې (د اوریدو د نلۍ په نامه یادېږي) دا خلیږي. د دې نلۍ د پاسه واره ویستل دي، چې مکررونه، دورې او خڅلي د غوږ د تنه داخليدو ته نه پرېږدي. د اوریدو په نلۍ کې الله (جل جلاله) یو خاص ډول غدې پیدا کړي دي، چې سرپېښناکه ماده لري. دا غدې د غوږ په پورتنۍ برخه کې هم لږ غونډې سرپېښناکه ماده لري، چې غوږ له زخمي کیدو څخه ساتي. د اوریدو د نلۍ په دتنه برخه کې یوه نازکه پرده ده، چې د غوږ پرده ورته ویل کېږي. کله چې دغې څپې له دغې پردې سره ولگېږي، نو په کې اهتراز (رپا) پیدا کېږي. دغه پرده له ډېر تیز او درانده آواز او چاودني څخه شلېدای هم شي.
۲. د غوږ منځنۍ برخه: دا برخه د یوې نلۍ په واسطه له ستونډې سره یوځای شوي ده. د والکې (ریز) په وخت کې چې د یزې او ستونډې د تنه خیري یا نور شیان را ټول شي، نو د غوږ په دغه نلۍ کې سوی او درد پیدا کېږي، او غوږ په لنډه مهاله توگه بندېږي.

۳. د غورډ د تنه برخه: دا برخه بیضیو ډوله شکل لري. په هغو کې یو غړی دی، چې انډول ساتي. د دغه غړي د تنه دري نلونه دي چې د یوه خاص ډول مایع خڅه ډک دي.

کله چې د غږ خڅي زموږ له غوږونو سره ولگېږي، نو د غوږ په پرده کې ریا پیدا شي. دا ریا د غوږ له منځنیو برخو خڅه تېرېږي او معزونه رسېږي او په دې ډول موږ غږ اورو.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د غوږونو په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. د غوږونو ارزښتمنې دندې او په سلا متی کې دې د هغو رول وښيي.
۳. زده کوونکو ته دې په ډله ییزه توګه لارښوونه وکړي چې د پوښتنې ځواب ووايي او بیا دې له هرې ډلې خڅه یو تن خپله لیکل شوي پاڼه ولولي.
۴. د غوږونو د پاک ساتلو په هکله دې زده کوونکو ته معلومات ورکړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په لنډه ډول دې پرې خبرې وکړي.
۲. لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ او د پاراګراف په شکل یې په خپلو کتایچو کې ولیکئ.
  - الف. موږ غږ د څه شي په واسطه اورو؟
  - ب. غوږ څو برخې لري؟
  - ج. موږ غږ څنګه اورېدلی شو؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د غوږونو په ارزښت او ساتنې وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي یوه شول چې د غوږونو ارزښتمنه دنده شي ده؟
۳. زده کوونکي متن لیکلی او لوستلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دغو ډونو ساتلو او ارزښت په هکله یوه لنډه مقاله په خپلو کتایچو کې ولیکي.

نهه د پرشم لوست ملي يوالی

مoxي:

۱. زده کوونکي دي ديوالي په معنا او مفهوم باندې وپوهېږي.
۲. ديوالي په ارزښت باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅوونکي پوښتني:

۱. آیا تاسو د يوالي د کلمي په معنا او مفهوم پوهېږي؟
۲. تاسې پوهېږئ چې يوالی هيواد ته څه گټې لري؟
۳. د تاسو په فکر مور بايد د يوالي له پاره څه وکړو؟

يوالي

لکه باغ يو مملکت و گڼه وروره

په کي هر قسم گلونه بوټي گوره

وني ډېرې خو باغ يو دی که پوهېږي

که کوي بل رنگه فکر ډېر غولېږي

دوه سکه وروڼه لري بېل بېل نومونه

بېل رنگونه بېل غبرونه بېل خوڼونه

مگر دواړه او سيدونکي ديو کور دي

ديوي سترگي په کور کي سپين او تور دي
(آفت)

نوي لغتونه:

بېل- جلا

وگڼه- وشمېره، ومنه، قبول کړه

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې شعر ولولي او معنا دې کړي.
۲. د شعر په مطلب دې خبرې وکړي.
۳. د یووالي په ارزښت دې وغږېږي.
۴. شعر دې د املاء په توګه په زده کوونکو ولیکي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. لوستل شوی شعر دې په تشر واوروي او په کتابچو کې دې ولیکي.
۳. لاندېنۍ کلمې دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي:

- الف. وګڼه
- ب. سکه
- ج. بېل
- د. اوسیدونکي
- ه. وروڼه

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د یووالي په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي د یووالي په ارزښت وپوهېدل؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د یووالي په هکله یوه مقاله ولیکي.

د تير مهال فعلونه

مورخې:

۱. د تير مهال د فعلونو پېژندنه.
۲. د تير مهال د فعلونو د ډولونو پېژندنه.
۳. په لوستلو او ليكلو كې د تير مهال د فعلونو سم كارول.

هڅو ونكې پوښتنې:

۱. آيا تا سو په فعلونو كې د تير مهال فعلونه پېژنئ؟
۲. د تير مهال فعلونه له نورو فعلونو سره څه توپير لري؟
۳. د تير مهال د فعلونو د ډولونو په هكله څه ويلى شئ؟

د تير مهال يا ماضي فعلونه

هغه فعلونه چې په تيره زمانه كې د كار پېښېدل وښيي، لكه: ما ډوډۍ خوړلې وه، تا خط ليكلې و.

د تير مهال فعلونه دا لاندې ډولونه لري:

مطلقه ماضي: چې يو كار مطلقاً په تيره زمانه كې راوښيي. لكه: تا وليد.

ما ناك وخور. هلك يې پروڼ وواهه. خط يې وليكه. دوى ولمبل. امتحان يې واخيست.

استمراري تيره زمانه:

چې د فعل دوام يا بهير اوس مهال پورې وښيي، لكه: تاليده، هلك يې وواهه، خط يې ليكه، دوى لمبل، امتحان يې اخيست، او نور.

نژدې تيره زمانه:

هغه چې اوس مهال ته نژدې وي لكه: ما ليدلى دى، پيشو يې وهلي ده، خط يې ليكلې دى، دوى لمبلي دي، امتحان يې اخيستى دى، منه يې خوړلې ده.

لرې ماضي:

چې له اوس مهال څخه لرې وي، لكه: ما ليدلى و. هلك يې وهلى و. مقاله يې ليكلې وه. دوى لمبلي وو. آزمونه يې اخيستلې وه. منه يې خوړلې وه.

احتمالي يا شڪي ماضي:
چي يو کار په تيره زمانه کې له شڪ او تردید سره وښيي. لکه: تا به ليدلی وي.
هلاک به يې وهلی وي. ډوډی، به يې خوړلې وي. مور به ويلي وي.

نوي لغتونه: تير مهال- تير وخت
احتمالي- له شڪ او تردید سره
لاهيل- ځان مينځل

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولي او د تير مهال د فعلونو د ډولونو په هکله دې څرگندونې وکړي.
۲. متن دې داملا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. په ګروپيزه توګه دې په زده کوونکو باندې متن ولولي، ترڅو دوی په پای کې يو بل ته څرگندونې وکړي.
۴. د تيرو زمانو توير دې په مثالونو کې وښيي، بيا دې زده کوونکي هغه په کتابچو کې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او بيا دې په لنډه توګه دهغه مطلب ووايي.
۲. زده کوونکي دې په لاندې جملو کې د ماضي فعلونو ډولونه وښيي او په کتابچو کې دې وليکي.
الف. ملاريا يوه وژونکي ناروغي ده.
ب. که لسره وای د ځمکې پر مخ به ژوند نا ممکن و.
ج. بدني روزنه د انسان د روغتيا له پاره ډير ارزښت لري.
د. ما فکر کاوه چې تا به د حبيب الله تربي ډير کتابونه لوستي وي.
ه. زه به د پاڅون صاحب کتابونه تا ته راوړم.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو د تير مهال فعلونه وپېژندل؟
۲. د تير مهال فعلونه کارولی شي؟
۳. د تيري زمانې فعلونه له يو بل څخه تويرولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن په لنډه توګه په کتابچو کې وليکي او هغه دې په یاد زده کړي.

یو څلو پښتم لوست

د نشه یې توکو اغېزې

مورخې:

۱. زده کوونکي د نشه یې مواد په اغېزو او زیانونو وپوهېږي.
۲. متن سم ولولي او سم یې ولېکي.

هڅو ونکې پوښتمني:

۱. آیا تاسو نشه یې توکي پېژنئ؟
۲. د نشه یې توکو په زیانونو پوهېږئ؟
۳. ستاسو په نظر نشه کوونکي څلک سم او مناسب کارونه کوي؟

د تاریخ په اوږدو کې پوهانو د نشه یې توکي په اغېزو ژورې څېړنې ترسره کړي چې په زړه پورې پایلې یې لاس ته راوړي دي. زموږ په چاپیریال کې داسې توکي شته چې ځانته غذايي خواص لري او په بدن کې شحمي، پروټيني، قندي مواد او ډول ډول ویتا مینونه منځ ته راوړي، لکه: میوې، سابه، غوښې، او نور چې د ژوند پابښت روغتیا یې او سوکالی سبب کېدلی شي.

زموږ په چاپیریال کې داسې توکي هم موجود دي، چې نه یوازې غذايي او روغتیا یې خاصیت او ځانگړنې نه لري، بلکې ډېر تخریب وړونکي او وژونکي هم دي. لکه: چرس، بنگ، شراب، تریاک، هېروین، او نور.

هغه انسان چې یو وخت روغ رمټ، د فکري قوت خاوند، د غښتلي ارادې او ښو کړو وړو له امله په خپله ټولنه کې د درناوي او باور وړ وي. د دغو نشه یې توکو په کارولو سره دا توان نه لري، چې له ځایه وخوځېږي. دا خو لاشه چې دخپل ځان او یا کورنۍ له پاره زیار وپاسي او اړتیاوي یې پوره کړي.

دا اخته کسان ځین، بوی ناک په هر ځای کې پراته، دخپلو کورنیو له خوا شپل شوي او په کرکه ورته کتل کېږي. دوی یوازې دهغو توکو په فکر کې وي، چې اوس یې یې له هغو څخه آرام ژوند نشته. په هره وسیله چې کولی شي حتی د غلا، او وژنې، له لارې هغه نشه یې مواد لاس ته راوړي. دا په نشه روډي کسان ورو ورو خپله روغتیا او سلامتي له لاسه ورکوي او په ډول ډول ناروغیو اخته کېږي.

په لومړیو وختونو کې یې خوبې، سرخوړي، نا آرامي، درنګ ژپړ والي، یا تور والي، د زړه او د سپرو سرطان، د پوستکي ډول ډول ناروغۍ او په پای کې په لیوتموب اخته او د مړینې سبب یې گرځي.

نوي لغتونه:	پاښت	بقا-	بوخت	اڅته-	محيط
چاپيريال-	سوکالي-	اموخته او عادت	روږدی-	روږدی-	چاري او عملونه
گړه وړه-	آرامی	آرامی	هوسايي-	قوي	غښتلی-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د نښه يې توکو په هکله دې پوره معلومات وركړي.
۲. د نښه يې توکو زياتونه دې زده کوونکي ته بيان کړي.
۳. د نښه يې توکو په هکله دې د اسلام د مقدس دين په رڼا کې وغږېږي، چې زموږ پياک او سپېڅلي اسلام دا توکي منع کړي، ځکه چې د انسان له پاره تپاه کوونکي شیان دي.
۴. ښوونکي دې دا متن د املا په توگه په زده کوونکو باندې په خپلو کتاپچو کې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه مطلب دې په ساده وينا بيان کړي.
۲. دهغه مواد چې غذايي او روغتيايي خاصيت لري وپېژني، لکه: مېوې، سابه، غوښې او داسې نور شیان.
۳. دهغه مواد دې وپېژني، چې نه يوازې غذايي او روغتيايي خاصيت نه لري، بلکې تخريرونکي او تپاه کوونکي دي. لکه: چرس، تریاک، هيروين، شراب او نور.
۴. د نښه يې توکو دکارولو زياتونه دې په خپلو کتاپچو کې وليکي او دهغه دې په ياد کړي.
۵. په دې وپوهېږي چې په نشو روږدي کسان په کومو ناروغيو اخته کېږي، چې په پای کې يې د مړينې سبب گرځي.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو نښه يې مواد او دهغو نومونه وپېژندل؟
۲. زده کوونکي په ټولنه کې د نښه يانو په گرو ورو هم وپوهېدل؟
۳. آیا زده کوونکي د نښه يې موادو دکارولو زياتونو په هکله څه شی ليکلې شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د نښه يې باب د خپلو کورنيو له غړو سره خبرې وکړي او پيا دې يوه لنډه مقاله په دې هکله په خپلو کتاپچو کې وليکي.

دوه څلور پښتم لوست په ځمکه کې بدلونونه

مورخې:

۱. زده کوونکي دې وپوهېږي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې لوی او واړه بدلونونه هم منځ ته راځي.
۲. زده کوونکي دې په دې پوره شي چې لوی کمرونه ولې توتې توتې کېږي؟
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسې د ځمکې د بدلون په هکله څه فکر کولی شئ؟
۲. تاسې په دې برخه کې څه اوریدلي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې څه بدلون راغلی وي؟

که موږ وغواړو چې یوه لویه ډبره ماته کړو. نو هغه به په مارتول ماتو او که بې له مارتول څخه بله لاره هم شته؟ راځئ چې فکر وکړو او پیدا یې کړو چې دا لوی کمرونه څنګه توتې توتې کېږي؟

تاسې به لیدلي وي، چې د ژمي په موسم کې که له اوبو څخه ډک منګی بهر پاتې شي د یخني له امله ماتېږي. کله چې اوبه یخې شي حجم یې زیاتېږي، په لوبښي کې نه خاپېږي، نو ځکه منګی ماتوي. د لویو لویو کمرونو، ماتېدل هم کټ مټ همدغسې دي.

کله چې باران ورېږي. د باران اوبه د تیږو او ډبرو په درزونو او سوړیو کې تنه وزي. د سوړیو په وخت کې دا اوبه کنګل کېږي. د ډبرو د ماتېدو لامل ګرځي، په دې ترتیب لوی کمرونه توتې توتې کېږي.

ځینې نورې عمليې هم د کمرونو او ډبرو د ماتېدو سبب ګرځي. ژوندي شیان، لکه د نباتاتو ریښې همدا رنگه اوبه او بادونه د غټو او وړو ډبرو د ماتېدو سبب کېدای شي، چې په پای کې له دې ماتو شوو وړو توتو څخه ډبره حاصل خیزه خاوره منځ ته راځي، له همدې امله د سیندونو او رودونو ترڅنګه ځمکې ډبرې ګټورې وي. په ځمکه کې دا ډول بدلونونه په ډبره اوږده موده کې را منځ ته کېږي.

نوي لغتونه:

کنگل - بیخ	تیره
بهر - د باندې	ظرف
کمر ونه - پانونه	مارتول - هغه آله ده چې تیرې پرې ماتوي

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې پوره معلومات وړاندې کړي.
۲. له هغو بدلونونو څخه دې هم یادونه وکړي چې د سیلابونو، زلزلو، طوفانونو او نورو پېښو په وسیله منځ ته راغلي وي.
۳. متن دې د املاء په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. د دغه متن په هم معنا یا مترادفو کلمو باندې دې خبرې وکړي.
  - لکه: دریا بونه، سیندونه، رودونه.
  - بیخ، کنګل.
  - کمر ونه، پانونه.
  - ژوندي، ژوي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. یو یو تن دې لاند پښتو پوښتنو ته ځوابونه ووايي او بیا دې هغه ولیکي.
  - الف. اوبه چې په منګي کې کنګل شي، بیا څه پېښېږي؟
  - ب. لوی کمر ونه څنګه تویه تویه کېږي؟
  - ج. که د ډبرو او لویو تیرو په درزونو کې اوبه لاړې شي، بیا څه کېږي؟
  - د. د ځمکې په منځ او منځ کې بدلونونه په څومره موده کې منځ ته راځي؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي وپوهېدل، چې د ځمکې پرمخ او منځ کې څینې بدلونونه پېښېږي؟
۲. په دې پوره شول، چې لوی لوی کمر ونه څنګه ماتېږي؟
۳. متن لوستلی او مطلب یې په خپلو کتابچو کې لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي، په مطلب دې ځان پوه کړي. بیا دې هغه په یاد زده کړي او هم دې د متن لنډیز په خپلو کتابچو کې ولیکي.

دري څلور پېښتم لوست

فعل د بڼې او شکل له مخې

مورخې:

۱. زده کوونکي فعلونه د بڼې او شکل له مخې وپېژني.
۲. د بڼې له مخې د فعلونو ډولونو پېژندل، په لوستلو او لیکلو کې یې سم کارول.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو فعلونه د بڼې له مخې پېژنئ؟
  ۲. ستاسو په نظر فعلونه د بڼې او زمانې له مخې سره توپیر لري؟
- فعل د بڼې او شکل له مخې:**
۱. د فعل اخباري بڼه: هغه فعلونه دي چې د کار کول یا کېدل په کې د خبر په ډول وینوډل شي، لکه: احمد په آزمویښه کې بریالی شو. د آریایانو لومړی ښار بڅدي نومېده. بریالي خط ولیکه.
  ۲. د فعل امری بڼه: هغه فعلونه چې کار په کې د امر او فرمان په توګه وینوډل شي. لکه: دلته راشه! او زما خبره واوړه. زما کتاب راوړه! هلاکه! ورته ووايه چې اوس مه راځه!
  ۳. د فعل احتمالي یا شکي بڼه: هغه فعلونه چې کار د شک په ډول ویني، لکه: تابه ډوډۍ خوړلې وي؟ ته به هغه ته ووايي چې راشي؟ ته به زما یو ښه ملاګری شي؟ ګوندي سباته باران وورېږي.
  ۴. د فعل شرطی بڼه: هغه فعلونه دي، چې کار له یوه شرط سره وینوډل شي. لکه: که درس ووايي، کامیاب به شي. که وختي له خوبه پاشخپړي، هر کار به دي ترسره شي. که ته راغلي، هغه خامخا ويني.

۵. د فعل تمنایي بڼه: هغه فعلونه دي، چې کار په کې د هیلې او غوښتنې په بڼه وینوډل شي، لکه: کاشکې ما استاد لیدلی وی. هیله کوم په تلهفون کې راسره خبرې وکړي. کاشکې موږ ټول بریالي شو.

نور لغتونه:

بڼه-	شکل
هیله-	امید، غوښتنه
احتمالي-	له شک سره
بڅدي-	د آریایانو په وخت کې د اوسني بلخ لرغونی نوم دی
تمنایي-	له هیلې سره

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکی دې متن ولولي او دهغه په هکله دې څرگندونې وکړي.
  2. د فعل ډولونه دې د ښې له مخې په مثالونو کې څرگند کړي.
  3. د دغو برخو په هکله دې معلومات وړاندې او زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- الف. د فعل اخباري ښې هغه دي ، چې .....
- ب. د فعل احتمالي ښې هغه دي ، چې .....
- ج. د فعل امری ښې هغه فعل ته وايي: .....
- د. د فعل تمنايي ښې هغو فعلونو ته .....

د زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې متن ولولي او د فعلونو ښې دې په مثالونو کې څرگندي کړي.
  2. زده کوونکي دې دا لاندې جملې د فعلونو په برخه کې وگوري او فعلونه دې د ښې له مخې وښيي.
- الف. ځوانان دې له نشه يي توکو څخه ځان وساتي!
- ب. دسگرتو څکول روغتيا ته زیان لري.
- ج. که ته پروژن راغلی وی ، نو دواړو به یو ځای درس ویلی و.
- د. کاشکې زما ورور هم دلته وی.
- ه. تا به د احمد شاه بابا له کارنامو څخه یو څه اوریدلي وي؟

د فعل شکي یا احتمالي ښې – امری ښې – خبری ښې – شرطی ښې – اود فعلونو تمنايي ښې

ارزونه:

1. آیا زده کوونکي وپوهېدل چې فعلونه د ښې له مخې کوم دي او څو ډولونه لري؟
2. آیا زده کوونکي په لیکلو او لوستلو کې فعلونه د ښې له مخې سم کارولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي او هغه دې په خپلو کتابچو کې وليکي او بیا دې هغه په یاد زده کړي.

څلور څلور پښتيم لوست کار وکړئ سوال مه کوی!

موخې:

۱. د کار کولو په ارزښت د زده کوونکو پوهېدل.
۲. زده کوونکي د کار او بېکارۍ په پام پیلو باندې وپوهېږي.
۳. زده کوونکي دې وپوهېږي، چې کار کول تر سوال کولو غوره دي.

هڅوونکي پوښتني:

۱. آیا تاسې له کار کولو سره مینه لرئ؟ کوم ډول کارونه مو خوښېږي؟
۲. تاسو څه فکر کوئ چې کار کول او زیار ښه دی که په سوال سره د یوڅه پیدا کول؟
۳. کار کول سربېره له گټې څخه زموږ روغتیا ته هم کومه گټه لري؟

یوه ورځ محمود له خپل پلار سره روان و. یوه هلاک سوال تری وکړ. د محمود پلار تری تېر شو، خو محمود دوه روپۍ ورکړې، لږ چې مخکې ولاړل. پلار یې ورته وویل: بچیه! خیرات ورکول ډېر ښه کار دی، خو پرندو، گوډانو، ناروغو او بیوزلو خلکو ته زیات ثواب لري.

زه هره ورځ دغه هلاک وینم، چې سوال کوي، په سوال کولو روزي پیدا کول ښه کار نه دی. حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) داسې لار ښوونه کړې ده: ((خپله روزي د کار او زیار په وسیله وگټئ، سوال مه کوئ!))

له حضرت انس (رضی الله تعالی عنه) څخه روایت دی، چې یو انصاري حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) حضور ته راغی. ویې ویل: ((ای د الله حبیبه! ماته یو څه راکړه.)) رسول الله (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: چې ((په کور کې څه لري؟)) سوال کړ وویل: یوه شریک لرم او یوه د لرگي کاسه، چې اوبه په کې څښو. حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ورته وفرمایل: ((دواړه راوړه!)) هغه دواړه راوړل.

حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: ((دا دواړه څوک اخلي؟)) یوه سړي وویل زه یې په یوه روپۍ اخلم د خداي (جل جلاله) پیغمبر صلی الله علیه وسلم، بیا وفرمایل: ((څوک یې له دې څخه گران اخلي؟)) بل سړي وویل زه یې په دوه روپۍ اخلم.

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) هغه شیان ورکړل او روپۍ یې انصاري ته ورکړې وې. ویې ویل: ((چې په یوې روپۍ خوراکی شیان واخلمه او په بله روپۍ یو تېر واخلمه او ماته یې راوړه!)) انصاري تېر راوړ او حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) په مبارکو لاسونو په خپله هغه ته لاستی وړ وړ اچاوه. بیا یې وفرمایل: چې څه لرگي وهه او خرڅه یې. پنځه لس ورځې دې ورته گورم. انصاري دا کار گواوه. او له پنځه لسو ورځو وروسته حضور ته راغی، چې حال یې څه پسر ښه شوی و. حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: ((دا کار کول تاته له سوال کولو نه غوره دی، ځکه چې سوال کول به د قیامت په ورځ ستا پرمخ تور ټکی وي)) (دغه حدیث)

نوي لغتونه: سيب او شرمندگي
غوره - بهتر او مثل شوی
تورنکی - عیب او شرمندگي
ذخيره - سيملا

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
2. ښوونکي دې په دې هکله خبرې وکړي، چې کار کول زموږ د بدن غړي ښه په حرکت راوړي او زموږ سلامتۍ ته ډېره ګټه رسوي.
3. ښوونکي دې متن په زده کوونکو باندې د املاء په توګه وليکي.
4. ښوونکي دې د کبسي مطلب په لنډه توګه بيان او د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) لارښوونو ته دې د زده کوونکو پام را وړوي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
2. زده کوونکي دې د لاند ښوونکو جملو تش خاېونه د چوکاټ په مناسبو کلمو په خپلو کتاپجو کې ډک کړي.
- الف. کار کول له ..... کولو څخه ډېر بهتر او غوره دي.
- ب. کار وکړئ او له چا څخه سوال .....
ج. مسلمانانو ته ښايي ..... وکړي او د خپلو متو په زور ځانته روزي پيدا کړي
د. خيرات ورکول ..... ته ډېر زيات ثواب لري.

ګورنو، زړندو، ناروغانو، او ښوونکو - سوال، کار، کارکول - مه کوئ!

ارزونه:

1. آیا زده کوونکي متن لوستلی شي؟
2. زده کوونکي وپوهېدل چې کار تر سوال کولو غوره دی؟
3. زده کوونکي پوه شول چې د اسلام ستر لارښوونکي حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) هم د کار کولو په وسیله د روزي پيدا کول ډېر غوره بللي دي؟
4. زده کوونکي په دې هم وپوهېدل چې کار روغتيا او سلامتۍ ته ډېره ګټه لري؟
5. زده کوونکي د جملو تش خاېونه په مناسبو کلمو سره ډکولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لاندې پرېښتني خواب په خپلو کتاپجو کې وليکي او هغه دې په یاد وړاني.
زموږ ستر لارښوونکي حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د کار کولو په هکله څه فرمایلي دي؟

پنځه څلورينبڼتم لوست

ځيرک سو الگر

مورخې:

۱. د ټوکي په مفهوم باندې پوهېدل.
۲. زده کوونکي وکولی شي چې ټوکي ووايي.
۳. د متن لوستل اولیکل.

هڅو ونکړي پوښتنې:

۱. د تاسو په فکر سوال کول څه ډول کار دی؟
۲. ولې ټول خلک سوال نه کوي؟

يوه سوراگر چې نه يې غوښتل د سوراگر په څېر معلوم شي يو ماښام د يوه کور په څنگ کې د کور تر کرکې لاندې ودريد. کله چې د کور ميرمن يې په کرکې کې وليده، پوښتنه يې ځينې وکړه چې: خورجانې! که يوه سستن ولري اړتيا ورته لرم رايې کړه!

ميرمني ورته وويل: «سستن لرم خو که دروايي چوم در څرخه ورکه به شي، ځکه چې تياره ده.» سوراگر ورته وويل: «مهربانې وکړه په يوه ټوټه ډوډۍ، کې يې وټومبېه را وايي چوه اوزه به يې په دې توگه واخلم.»

نورې لغتونه:

- سوراگر - سوال کوونکې   ټومبل - په يوه شې کې ټينګول
څڼې - له هغه څخه

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې توګه ولولې او دهغي په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. ښوونکي دې د زده کوونکو پام دې خبرې ته را واړوي چې سوال کول ښه کار نه دی، ځکه سوالګر شرمېده چې ستن يې پلمه کړه.
۳. ښوونکي دې دا کلمې پر تخته وليکي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې يوه يوه مناسبه جمله ورته جوړه کړي.
الف. اړتيا   ب. غوښتل   ج. مېرمن   ه. ماښام   و. مهرباني

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې توګه ولولې او هغه دې په تمثيلي توګه اجراء کړي.
۲. زده کوونکي دې د غو لاندې پوښتنو ته ځواب ور کړي:
الف. سوالګر ستنې ته اړتيا درلوده؟
ب. آیا سوالګر په ماښام کې ستنې ته اړتيا درلوده؟
ج. سوالګر ولې غوښتل، چې سوالګر معلوم نه شي او ډوډۍ هم لاسته راوړي؟

ارزونه:

۱. زده کوونکي وپوهېدل، چې سوال کول د هر چا لپاره ښه کار نه دی؟
۲. زده کوونکي کومه بله توګه د نورو زده کوونکو په مخ کې وړلې شي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دا توګه په یاد زده کړي او په خپلو کتاپونو کې دې په ښکلې خط سره وليکي.

بشپړځلو پښتم لوست

بشپړ د دوستي

- موضوع:**
۱. د بشر دوستۍ په معنا او مفهوم باندې پوهېدل.
  ۲. په زده کوونکو کې د بشر دوستۍ د حس روزنه او پياوړتوب.
  ۳. د متن لوستل او ليکل.

مخوونکي پوښتنې:

۱. ولې موږ ته لازمه ده، چې د بشر دوستۍ په راز وپوهېږو؟
۲. ستاسو په فکر ويلی شئ، چې بشر دوستي په ټولنه کې څه ارزښت لري؟

څرگنده ده، چې انسان په ټولنه کې يو زيار کښ موجود دی او د بشري ستونزو د لېرې کولو له پاره د نه هېرېدونکو خدمتونو وياړ لري. نو بايد د ژوند په ټولو چارو کې له يو بل سره مرسته، همکاري او دستونږو په وخت کې خواخوږي ولري. څنگه چې موږ انسانان يو نښايي، چې له انسانانو سره مينه او محبت خپله بشري فريضه ويولو او په دې عمل وکړو، چې هرا انسان دعزت او درناوي وړدی. په خپلو کړو وړو کې له خوږو او مناسبو ويناوو څخه کار واخلو. له بلې خوا د خپل بشري توان سره سم له هر انسان سره په زړه پورې او لارمې مرستې وکړو، ځکه چې دا د انسانيت تر ټولو غوره مقام دی. انسان ته ښايي يوازي د خپلې سوکالۍ او نيکمرغۍ په فکر کې نه وي، بلکې په نورو هم دا پيرزوينه ولري. وگورئ رحمان بابا د بشر دوستۍ د لور احساس په څومره خوږوالي سره په دې بيت کې ځای کړی دی:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي
چې گڼتۍ غونډې د خلكو باربردار شي

نوي لغتونه:

اجتماعي	ټولنيز-	غښتلی	پیاوړی-
کراونه	ستونزې-	محیط	چاپیریال-
درنښت	د رڼاوی-	همدردی	خواخوږي-
په زړه پورې	غوره-	لوریته	پیرزو-

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې متن ولولي او په دې برخه کې دې معلومات وړاندې کړي.
2. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه ولیکي.
3. د رحمان بابا بیت دې معنا او دهغه په هکله دې څرګندونې وکړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

1. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړاي.
2. په خپلو ګرو ورو کې بشر دوستي څه ډول ښودلی شي؟
3. لاندې جملې دې د چوکاټ په مناسبو کلمو سره په خپلو کتابچو کې بشپړې کړي.
  - الف. انسانان د ژوند په ټولو چارو کې له یو بل سره ..... ولري.
  - ب. په خپلو خبرو اترو کې له ..... څخه کار واخلي.
  - ج. هغه زړه به له ..... په امان وي.
  - د. چې ګڼستی، غوندې د ..... با یراد شي.

ښو الفاظو ، خلکو ، طوفانه ، خواخوږي

ارزونه:

1. زده کوونکي متن لوستلی شي؟
2. د متن په مطلب پوره شوي او د بشر دوستی په هکله خبرې کولی شي؟
3. د بشر دوستی په هکله یوه لنډه مقاله لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مرسته ، خواخوږي ، درناوي او بشر دوستی کلمې په مناسبو جملو کې راوړي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

اووه څلور پښتیم لوست

د وطن ترانه

مورخې:

۱. زده کورنکي د هېواد په ارزښت وپوهېږي او په راتلونکي مهال کې د زړه له کومې خپل هېواد ته خدمت وکړي.
۲. دلاندې شعر لوستل او په معنا يې پوهېدل.

هڅوونکي فعالیتونه:

۱. ستاسو په فکر وطن څه معنا او مفهوم لري؟
۲. ولې په هر چا باندې خپل وطن گران دی؟
۳. مور و لې ښايي خپل وطن وساتو؟

دا وطن ودان وطن   دا د لوی افغان وطن

دا پرموره گران وطن

خاوره دغېرت ده زلزلې لري طرفان لري

غرونو کې بازاران لري

شور يې په سیند ورتو کې   تاو يې لویو غرونو کې

مینه يې په زرونو کې

څیړي له سینې، دهر افغان ولولې لري

بېلې يې لمبې لري

اوسې افغانان په کې   نسل اتلان په کې

واړه سربازان په کې

څاري يې د غرو او چت سرورنه له آسمان سره

ننگ او له ایمان سره

سلیمان لایت

نوي لغتونه:

تاتوبي - وطن يا د اوسیدو ځای
سربازان - سرښندنکي
څاري - څارنه يې کوي، يا ساتنه يې کوي

ولولې - شور او غوغا
بازان - گوربت
اتلان - قهرمانان

ښوونکي ته لارښوونې:

1. ښوونکي دې د وطن ترانه په مناسب وزن سره ولولي او بيا دې معنا کړي.
2. د وطن د مينې په هکله دې خبرې وکړي.
3. د نورو خبرو په ترڅ کې دې مثل ته اشاره وکړي او دهغه په هکله دې څرگندونې وکړي!
(هر چاته خپل وطن کشمير دی)
4. د اشعر دې په زده کوونکو باندې د املاء په توگه وليکي.
5. د اشعر دې په زده کوونکو په ياد زده کړي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

1. زده کوونکي دې ترانه په ډله ييزه توگه په لور او از ولولي!
2. د دې ترانې هم وزننه کلمې دې پيدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي!
3. د ترانې مطلب دې په تشر وليکي!
4. د وطن دوستۍ مينه دې د احمد شاه بابا په اشعارو کې وگوري. هغه دې په کتابچو کې وليکي او له ياده دې زده کړي.
که هرڅو مې د دنيا ملکونه ډېر شي
زما په هېرته شي د استا ښکلي ياغونه
احمد شاه به دغه ستا قدر هېر نه کا
که ونيسي د تمام جهان ملکونه

ارزونه:

1. آيا زده کوونکي د وطن ترانه په ډله ييزه توگه له ياده وليکي شي؟
2. آيا زده کوونکي د وطن دوستۍ په مطلب وپوهېدل؟
3. زده کوونکي د دوست کلمو ته جملي جوړولی شي؟
لاکه: (ملکونه، باران، سيندونه، تاو، لمبې)

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د وطن په هکله يوه ښه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي او بيا دې خپلو ټولگيو لويه ولولي.

د پوهني ترانه

وطن ته موبنګلا
زموږه رهنمسا

پوهنه ده رڼا
کتاب او قلم

له تانه شم قربان
ته لوړپه ټول جهان

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
وطن زما يي خان
ته وينه د افغان

وطنه ته شي بنسار
او ساتو دي آزاد

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
آباد اوسې آباد
موږ سر بنسار په تا

ته پلار يي هم مو مور
او زما د سترګو تور

ته کور يي هم مو کور
ته زړه يي د آسيا

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
او تاج يي د یمما
افغانستان زما

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**